

A MAGYAR 2. HADSEREG IV. HADTESTÉNEK TEVÉKENYSÉGE AZ 1943 JANUÁRI SZOVJET TÁMADÁS UTÁN

Általános helyzet 1943 január elején

Az 1943-as év gondok sokaságával köszöntött a magyar 2. hadsereg. A vezetés számára nyilvánvaló volt, hogy a közeljövőben nagyobb erővel és messzeható célkitűzésekkel induló szovjet támadással kell számolni. De a legfontosabb kérdés – „a hol? és mikor?” – a rendelkezésre álló adatok alapján nem volt eldönthető. Az időjárás nem tette lehetővé a légifelderítést és az előljáró hadseregcsoport sem tájékoztatott részletesen.

Miután minden jel arra utalt, hogy a támadás a két hídfőből (urivi, scsucsjei), vagy annak körzetéből fog indulni, a hadseregtartalékokat úgy kellett elhelyezni, hogy mindkét irányban, rövid úton alkalmazhatók legyenek. Ezért januárban is folytatódott a harántutak tisztán tartása és a két folyón (Szoszna és Potudány) átkelőhelyek berendezése.

A „B” hadseregcsoporthoz december folyamán felterjesztett kérelmek özöne a fegyverzeti és csapaterősítések vonatkozásában, úgy tűnt, meghallgatásra talált. Január 1-jén az ún. „Cramer-hadtest” a magyar 2. hadsereg hadműveleti alárendeltségébe került.¹ A hadtest a 26. német gyaloghadosztály parancsnokának irányításával szerveződött és a 26. német gyaloghadosztályból, a 168. német gyaloghadosztály kétharmadrészből, a 700. német páncéloscsoportból, a 190. német rohamlőveg-osztályból és az 1. magyar páncélos hadosztályból állt. Feladatát abban határozták meg, hogy az alárendeltségében lévő erővel a Szvobodától D-re, vagy az urivi hídfőből Ny-ra betört ellenséget ellencsapásával semmisítse meg.² Csak a későbbiekben derült ki, hogy a „B” hadseregcsoportnak ez az egyetlen tartaléka, és hogy alkalmazásáról nemhogy Jány vezérezredes, de még von Weichs vezérezredes sem dönthet saját belátása szerint.

A német vezetés mindvégig a Szvoboda körzetéből indítandó szovjet támadást tartotta valószínűnek, Ezért ragaszkodott a Cramer-hadtestnek a magyar hadsereg déli szárnyán való elhelyezéséhez, úgy, hogy szükség esetén ne csak a magyar, hanem az olasz hadsereg érdekében is alkalmazható legyen. Ezt egyértelműen bizonyítja január 6-án az OKH-tól érkezett parancs: „... a Cramer hadtest a Szosznától D-re lévő területre szánt beavatkozó erő ...”³ Eszerint a Szosznától északra való alkalmazás nem jöhetett szóba.

Mindamellet a német vezetés is szükségét érezte a magyar hadsereg elsősorban páncéltörő eszközökkel történő megerősítésének. Ezek jelentős része azonban a támadás megindulásáig nem érkezett be. A megerősítésre szánt német erők a következők voltak:

1 Hadtörténelmi Levéltár (HL) 2. magyar hadsereg (m. HDS) 1. fasc. Hadseregpáncsnokság (HDS pság) I. a. Napló, jan. 1-i bejegyzés.

2 Uo. 23 fasc. IV. hadtest (hdt.) Naplója 489. sz. Naplómelléklet (NM).

3 Uo. 59. sz. NM.

- a 246. német gyalogezred (a 88. hadosztálytól) vasúti szállítás alatt;
- az 1. rohamdandár – egy motorizált zászlóalj és egy légvédelmi osztály – ez utóbb beérkezett; az urivi hídfőnél páncéltörő feladattal helyezték el;
- a 2. rohamdandár – egy motorizált zászlóalj és egy légvédelmi osztály – az utóbbiból csak egy üteg érkezett be; a IV. hadtestnek rendelték alá;
- a 700. páncéloscsoport (27 bevethető T-38 harckocsi és 9 db rohamlöveg, de a vontatók hiányoztak). 01.14. 04.00-kor indult Kolbinóra, itt a IV. hadtest alárendeltségébe lépett;
- a 190. rohamlöveg-osztály (23 db rohamlöveg) a Cramer-hadtest alárendeltségében volt;
- a 242. rohamlöveg-osztály (nem érkezett be);
- az 559. páncélvadász-osztály (23 db 7,5 cm önjáró páncéltörő ágyú) két század a VII. hadtest, egy század a 168. német hadosztály alárendeltségében;
- 8 db légvédelmi eszköz; 2 db 8,8 cm légvédelmi ágyú és 2 db 2 cm légvédelmi géppuska érkezett be a 7. és 20. hadosztály sávjába; négy páncélvadász-század – egy sem érkezett be.⁴

Január 8-án a berlini katonai attasé az alábbi erősítések várható beérkezéséről tájékoztatta a hadsereg vezetését:

- a 136. 21 cm-es tüzérosztály;
- a 17., 5., 106., 238. és 256. páncélvadász-századok (18 lövegesek, beérkezésük 01.14-től várható);
- 250 db új mintájú 75 mm páncéltörő ágyú, 1/3-a gépvontatású, 2/3-a fogatolt. Ezek kezelők nélkül érkeznek, várhatóan 01.19-től;
- a 273. és a 292. légvédelmi tüzérosztály 01.25-től.

A hadsereg kötelékében megalakult két rohamdandár, melyek állománya: egy rohamzászlóalj, egy rohamlöveg-üteg és egy légvédelmi tüzérosztály.⁵

A magyar hadsereg vezetésében a várható szovjet támadás helyére és idejére vonatkozóan januárban sem volt határozott álláspont. Ennek okai, hogy az előljáró nem adott reális és részletes tájékoztatást, a légifelderítést az időjárási viszonyok akadályozták. A szovjet csapatok pedig mesterien álcázták tevékenységüket.

Január elején Jány vezérezredes és a törzs néhány tagja Urivnál valószínűsítette a támadást, mert ez biztosíthatott a szovjetek számára legnagyobb eredményt. Kovács vezérőrnagy – a „B” hadseregcsoporttal egyetértésben – a scsucsjei hídfőből várta a támadást. A csapatoktól érkező jelentések szerint a Don túlsó oldalán az egész arconalon folyamatos mozgás volt megfigyelhető. Január 10-re az urivi hídfőből való támadás valószínűsége vált uralkodóvá. Éppen ezért január 11-én Lajtos Árpád vezérkari százados, a hadműveleti osztály első vezérkari tisztje ment személyes légifelderítést végrehajtani. Az urivi hídfőben a mesterséges köd ellenére néhány zászlóaljat fegyelt meg.⁶ A mesterséges köd és a felderített csapatok elhelyezkedése

⁴ Uo. 16. fasc. 2. m. HDS Összefoglaló harcjelentés 1943. jan. 12–24-ig. 3. sz. melléklet.

⁵ Uo. 11. fasc. 86. sz. NM.

⁶ *Lajtos Árpád*: Emlékezés a 2. magyar hadseregére, 1942–43. Budapest, 1989. 100–106. o.

egyértelműsítette, hogy akár másnap megindulhat a támadás Uriv körzetében. (1. vázlat, 94. o.)

Január elejére a hadtest-kiképzőtáborokban befejeződött a felváltásra érkezők, illetve a menetszázadok kiképzése. Ezen alakulatok általában január 9. és 12. között érkeztek a védőállások mögé és megkezdték a váltást. Ennek befejezését január 16-
ra tervezték.

A közelgő támadásra való tekintettel hátravonásukat megtiltották.⁷ Alkalmazásukat nehezítette, hogy szinte fegyvertelenek voltak, ennek ellensúlyozására szükségmegoldásokat rögtönöztek.

A sztálingrádi ellentámadás sikerének továbbfejlesztése érdekében a szovjet hadvezetés 1942. december 2-ától megkezdte a Voronyezsi Front állományával az osztrogozsszk-rosszosi hadművelet előkészítését. A felkészülésre mintegy három hetet kapott.

A hadművelet elé hármas célt állítottak: (2. sz. vázlat, 95. o.)

- a) a magyar 2. és az olasz 8. hadsereg főerőinek szétverése és foglyul ejtése;
- b) a Liszki-Kantjemirovka vasútvonal birtokba vétele;
- c) a Repjevka – Bugyonnije – Valujki – Urazovo terepszakaszc elfoglalása.

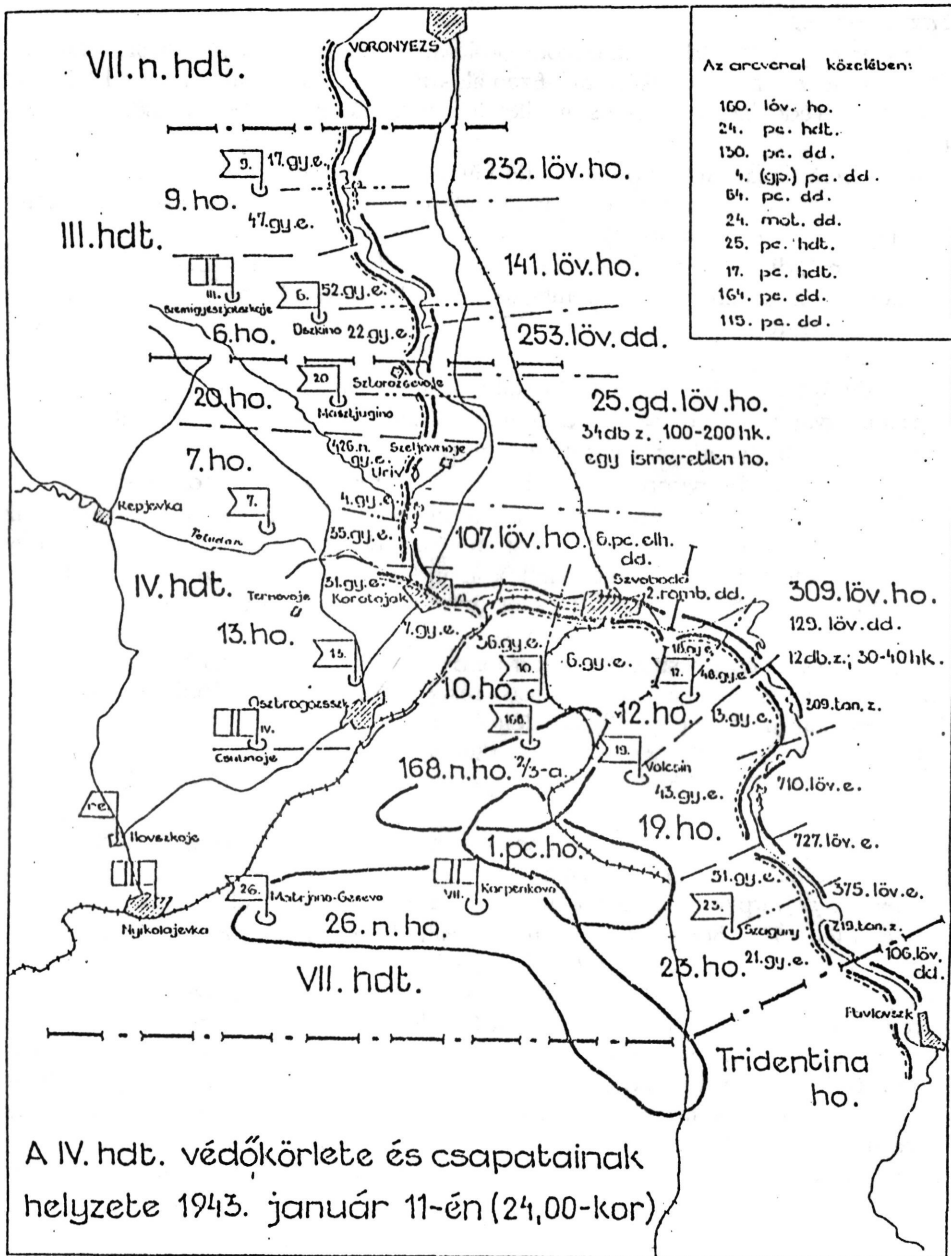
A feladat végrehajtása érdekében három csoportosítást hoztak létre. Északon az urivi hídfőben a 40. hadsereg (öt lövészadosztály, egy lövészdandár, egy harcokcsihadtest, három önálló harcokcsidandár, egy tüzerhadosztály, egy légvédelmi tüzerhadosztály) bontakozott szét, azzal a feladattal, hogy a védelem áttörése után törjön előre nyugati irányba. Balszárny-csapatai mérjenek csapást Osztrogozsszkra és a scsucsjei csoport jobbszárnyával vegyék azt birtokukba. Ezután a főerők egy része ÉNY-i, másik része DNY-i irányba fordulva jusson ki Alekszejevkához és ott egyesüljön a délről támadó erőkkel.

Középen, Scsucyje körzetében, a 18. lövészhadtest (három lövészadosztály, két harcokcsidandár, egy harcokcsiezred, egy lövészdandár, öt tüzeriezred, két légvédelmi tüzeriezred, három M-30-as sorozatvető osztály, egy M-13-as sorozatvető osztály, két páncélvadászc-dandár) bontakozott szét. Feladata: kíségitő csapás mérése az áttörés után két irányban, jobbszárnya Osztrogozsszkra, balszárnya, Kamenkán át Karpenkovó irányában. Itt kellett egyesülnie a délről támadókkal.

A déli támadó csoportosítás a 3. harcokcsihadtest (négy lövészadosztály, egy lövészdandár, két harcokcsihadtest két önálló harcokcsidandár, egy tüzerhadosztály, egy légvédelmi tüzerhadosztály, két M-30-as sorozatvető osztály, hat M-13-as sorozatvető osztály) és a 7. lovashadtest (két lovashadosztály, három sídandár, egy harcokcsidandár, egy gépesített lövésziezred, egy gárda-aknavető ezred, egy légvédelmi tüzeriezred) Mitrofanovka körzetében törí át az olasz 8. hadsereg védelmét, majd széttartó irányokba mér csapást. Karpenkovó és Alekszejevka körzetében egyesül az északról támadókkal.⁸ Ily módon a szovjet csapatok erőfölénye előerőben elérte a 2,5-3,5 az 1-hez arányt, tüzeriségben, és harcokcsikban pedig az

7 HL 2. m. HDS 24. fasc. 10. könnyű hadosztály (k. ho.) harctudósítása 1943. 01. 01-02. 28.

8 Kornis Pál: A Vorozsenyi Front támadó hadművelete. *Haditörténelmi Közlemények* (HK.) 1982/3. 448-452. o.

1. vázlat. HL 2. HDS 8. fasc. Az 1943. január 11-i helyzetkép alapján.

említett arány 2–3-szorosát. A magyar felderítő szervek ennek a hatalmas erőnek csak részeit tudták felderíteni.

A hadműveleti terv lényege, hogy a szárnycsoportosítások részekre vágják a védekező ellenséget, majd átkaroló csapásokkal bekerítik azt. Eközben a középső csoportosítás leköti az ellenség egyetlen hadműveleti jelentőségű tartalékát, a Cramer-hadtestet. A hadművelet kezdetét január 14-re tűzték ki.

Harcok a doni védőállásban

A szovjet csapatok 1943. január 12-én 08.45-kor az urivi hídfőben megkezdték a tüzérségi előkészítést, majd mintegy 45 perc elteltével támadást indítottak a 4. magyar és a 429. német gyalogezred csatlakozásán. A kezdetben kb. 2 km széles tevékenység kiterjedt az egész német gyalogezred sávjára és a 7. hadosztály 35. gyalogezredére is. Ekkor még harckocsik nem vettek részt a támadásban.⁹

Déltájban Goldajevka és Uriv között a szovjet csapatoknak sikerült beékelődni, majd igyekeztek azt tovább fejleszteni Boldirevka felé. A nap folyamán 7. és 20. hadosztályok parancsnokai a rendelkezésükre álló tartalékokat is bevetették a helyzet stabilizálása érdekében, ez azonban csak a 20. hadosztálynál járt eredménnyel.

A IV. hadtest parancsnoka a január 13-ra saját erővel végrehajtandó ellencsapással szándékozott az eredeti helyzetet visszaállítani, A hadseregparancsnokság pedig minden mozgatható erőt a IV. hadtestnek rendelt alá (a III. hadtestet és a hadseregközvetlen légvédelmi villámcsoportokat, valamint a VII. hadtest villámcsoportját). Ezen túl intézkedett, hogy a már korábban a 20. hadosztály mögé csoportosított III. hadtestbeli tüzérség álljon a IV. hadtest rendelkezésére.¹⁰

A hadsereg vezetése január 12-én úgy vélte, hogy a másnapi ellencsapás csak átmeneti eredményeket hozhat. Végleges megoldást a Cramer-hadtest urivi hídfőben való bevetése eredményezhet. Ezt jelentette előljárójának aki egyetértett, de közölte, hogy: „A döntés a Führer kezében van.”¹¹

A szovjet csapatok január 12-én indított harcfelderítése – mert hiszen erről volt szó – jelentős sikereket hozott. Ez arra ösztönözte a Voronyezsi Front parancsnokát, hogy a keletkezett résen már 13-án reggel ütközetbe vesse főerőit. Így aztán a január 13-án reggel meginduló magyar ellencsapás, kezdeti sikerek után, az erős páncélosokkal támogatott szovjet támadó tevékenységen elakadt, majd összeomlott.

Délutánra a Dovgalevka – Boldirevka – Devica szakaszon csak gyenge saját erők voltak. A 700. páncéloscsoportból 4 db harckocsi maradt, a 429. német gyalogezred részeit bekerítették, a 20. könnyű hadosztály több páncélos támadást vert vissza. Mindebből Kovács vezérőrnagy azt a helyes következtetést vonta le, hogy az ellenség a magyar hadsereg arcvonalát kétségtelenül áttörte.¹²

Ezen a napon még két fontos intézkedésre került sor. A 20. hadosztály balszárnyának helyben maradása mellett arcvonalát hátra kanyarította a Sztorozsevojétől DNY-ra lévő magaslatokra, hogy az összeköttetést a Dovgalevka felé felvegye. Ez-

9 HL 2. m. HDS 22. fasc. 7. k. ho. harctudósítása I. 12-én.

10 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 515. sz. NM.

11 Uo. 11. fasc. 132. sz. NM.

12 Uo. 144. sz. NM.

zel együtt a hadosztály a III. hadtest alárendeltségébe lépett. Ugyancsak engedélyezték a Devicában bekerített erők kitörését, a 13. hadosztályt pedig utasították, hogy balszárnyával a Potudany déli partján vegyen fel védőállást.¹³

Január 12-én és 13-án az arcvonalt többi részén nem történt lényeges változás. E két napon a 13. hadosztálynál a felváltást leállították, majd a harc képes alegységekből tartalékot képeztek, Ezzel és a beérkező egyéb tartalékokkal a Potudany-vonalat erősítették meg.¹⁴

A 10. hadosztály a 7. hadosztály megsegítésére elvonuló villámcsoporthelyett új hadosztálytartalékot képzett. Leállították a váltást, a leváltottakat visszatartották és igyekeztek őket harc képes állapotba hozni.¹⁵

A 12. hadosztálynál az említett két nap várakozásban telt, mivel a megelőző hetek nagyobb támadás előkészületeit mutatták. (A január 14-én reggelre kialakult helyzetet a 3. sz. *vázlat* mutatja. 98. o.)

Január 13-án az esti órákban a „B” hadseregcsoporthelyett a 168. német hadosztály gépkocsin történő előrevonását a Potudany irányába, illetve a Tyihaja Szoszna északi partján Osztrogozsszk és Olsevka között az ottlévő erőkkel hídfő kialakítására intézkedett Cramer tábornok vezetésével, abból a célból, hogy a hadtest északi irányú ellencsapása megindítható legyen.¹⁶

A magyar hadseregparancsnokság számolt azzal, hogy az ellenség folytatni fogja a további előretörést nyugatra, illetve a Potudany és Osztrogozsszk irányába. Ez gyakorlatilag még az éjszaka megtörtént, elfoglalták Novo Uszpenkát, Dovgalevkát és Masztjuginót. Szükségessé vált a repjevka-i Potudany-átjáró lezárása. Újból kérték a Cramer-hadtest, vagy legalább az I. magyar páncélos hadosztály azonnali beavatkozását. Az OKH azonban nem járult hozzá. Reggelre a 168. német hadosztály élei beérkeztek Osztrogozsszk és Ukalovo Zesznoje területére.¹⁷

A 13. hadosztály, miután az északi szomszéd 7. hadosztály védelme felmorzsolódott, 13-án estére erőinek egy részét a Potudanyon át vezető átjárók – Motiscsje, Jeszdocsnoje, Kolbinó – lezárására összpontosította. 14-én délelőtt harcokcsikkal támogatott támadás indult ellenük, mely sikert ér el. A délután folyamán Jeszdocsnojérra és attól keletre beérkezett a 168. német hadosztály és átvette a Potudany védelmét azzal a szándékkal, hogy másnap támadást indít. A leváltott csapatokból a hadosztályparancsnok tartalékot képzett.¹⁸

Január 14-én 6,45-kor a IV. hadtest jobb szomszédjánál a 12. hadosztály teljes arcvonaltán csapásszerűen megindult a 45 perces tüzelőkészítés, mely elpusztította a védelmi berendezések 20-30%-át; kb. 700 lövegcső ontotta a tüzet. 7.00-tól a tűz a mélységben lévő létesítményekre tevődött át.

7,45-kor a hadosztály jobbszárnya és közepe ellen (a 48/III., 48/I., 18/II.) 10 harcokcsikkal támogatott kb. tíz zászlóalj rohama indult meg.

„Az orosz gyalogság keskeny, mély oszlopokban mozgott előre, az egyes emberek távközök nélkül teljesen felzárkózva, tisztjeikkel az élen.

13 Uo.

14 Uo. 23. fasc. 13. ho. Rövid harcjelentés, 43. 01. 12-21.

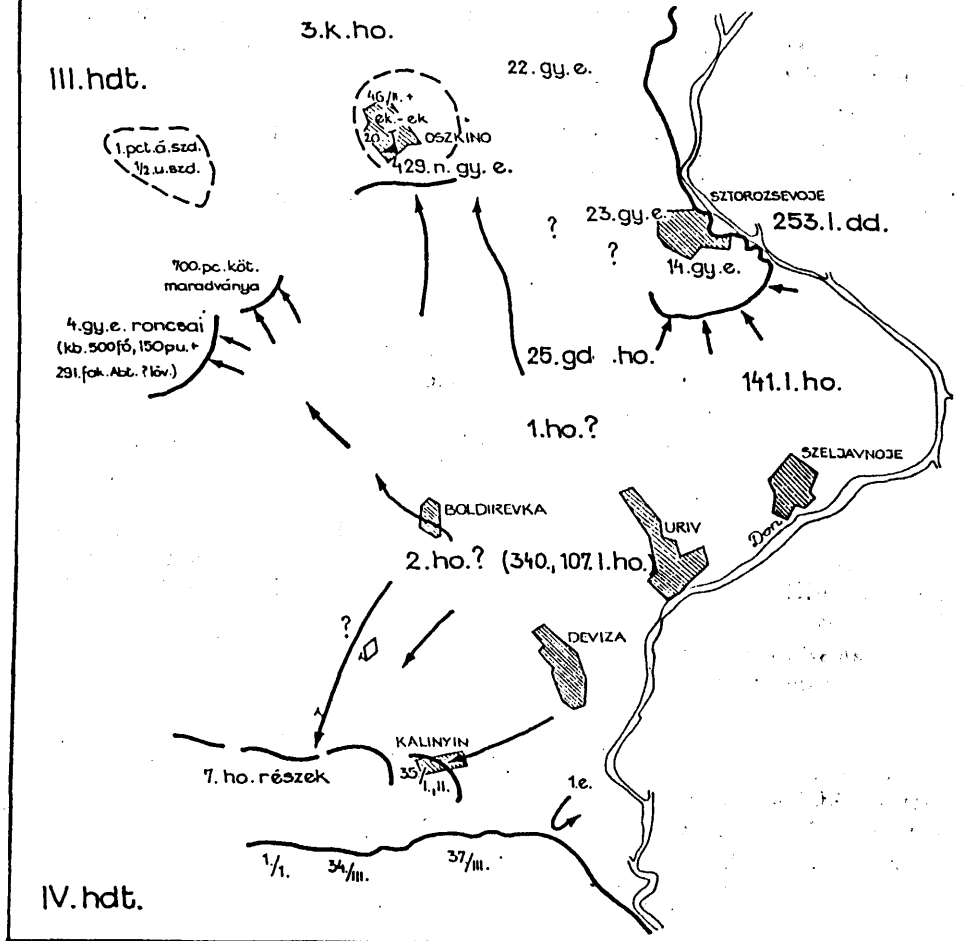
15 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. harctudósítása.

16 Uo. 16. fasc. 2. m. HDS Összefoglaló harcjelentés, jan. 13-i bejegyzés.

17 Uo. jan. 14-i bejegyzés.

18 Uo. 25. fasc. 13. ho. parancsnok (PK) Rövid harcjelentés, jan. 14-i bejegyzés.

A IV. hdt. helyzete január 14-én reggel

3. vázlat. HL 2. HDS 11. fasc. 158. sz. NM alapján.

A támadás minden előzetes harcfelderítés nélkül lendületesen tört előre, megál-lás, tétovázás nem volt, akadályainkat az ellenség tüzésége teljesen eltüntette, az aknamező sem bizonyult hatásosnak – még a harckocsikkal szemben sem! – Saját, már igen megtépázott gyalogsági tűzrendszerünk feltartóztató hatása – bár a roha-mozóknak veszteséget okozott, a támadás folyamatát nem törte meg. A támadók saját veszteségeikkel nem törődtek a kiesők helyébe, felzárkózva, előremozgásukat folytatták”.¹⁹ – írta a hadosztályparancsnok.

A hadosztály a tartalékok bevetésével sikertelenül próbálkozott újtát állni a betö-résnek. 8.30-ra a hadosztály közepe és jobbszárnya gyakorlatilag felmorzsolódott, annak ellenére, hogy egyes támpontok, bekerítésben, az utolsó emberig kitarítottak.

8.45-kor az ellenség újabb nyolc zászlóaljkat és 50 harckocsit vetett harcba, melyek részben a balszárny-zászlóaljkat (8/III., 18/III.) ellen tevékenykedtek. Ez a hatalmas erőfölény felborította az ellenállást. A küzdelem 9.30-ig mindenütt túljutott a zász-lóaljparancsnokságok vonalán, a megkísérelt ellenlökések a nagy túlerővel szem-ben nem érvényesültek. Az előljáró hadtest (VII.) két gyalogzászlóaljkat és egy páncceltörő századot irányított a betörés elreteszelésére.²⁰

A hadseregpáncsnokság, miután (kb. 10.00-kor) értesült, hogy a 12. hadosztály védelmét az ellenség áttörte és már csak az északi két zászlóalj tartotta magát, az is állásából kivette, arcvonalát dél felé kifordítva, kérte a Cramer-hadtest bevetését: a 168. német és az 1. magyar pánccelos hadosztályt a Potudánytól északra, a 26. német hadosztályt pedig a Scsucsjénél betört ellenség ellen. A „B” hadseregcsoport ehhez nem járult hozzá. Később olyan döntés született, hogy a Cramer-hadtest zöme (26. német és az 1. magyar pánccelos hadosztály) a Scsucsjénél betört ellenség ellen ke-rül alkalmazásra. Az ellencsapás kezdetét január 16-án reggelre tűzték ki. Az ehhez szükséges intézkedéseket kiadták.

A nap folyamán a IV. hadtest északi szárnyán (13. hadosztály) a harckocsikkal támadó oroszok a Potudánytól délre vetették vissza a védelem erőit. Birtokba vették Kolbinót, valamint Jeszdocsnojét és Korotojak felé törtek előre. Gorkinál és Repjankánál még tartották a hídfőt.²¹

A 10. hadosztály arcvonalán január 14-én lényeges változás nem történt. A jobb szomszéd 12. hadosztálynál történtek miatt a délután folyamán, mivel a csatlakozó 8/III. zászlóaljkat hadosztályától elvágták, a felette való parancsnokságot a hadosz-tályparancsnok átvette (16.00), majd a hadsereg intézkedésének megfelelően Nyikolszkijig tartotta a Don védelmét, ettől délre Kolomejevóig pedig meg-erősítette a szárnybiztosítást. Így a hadosztály eredeti 29 km arcvonalához további 12 km-t kapott. Mindehhez rendelkezésre állt kb. egy zászlóalj (Pallay-csoport), a fél 10. lovasszázad, és a már megviselt 8/III. zászlóalj, illetve az itt lévő egy század-nyi tartalék és a hadosztály-tüzércsoport. Ily nagy kiterjedésben nagy erők ellen a védelem kilátástalan volt. A reményt Cramer-hadtest másnapra megígért ellencsapá-sa jelentette.²²

Január 14-én 18.00-ra az ellenség elérte Nyikolszkij–Maja–Petrovszkaja–Jeka-tyerinova vonalat. A VII. hadtest parancsnoka utasította a 19. hadosztályt, hogy

19 Uo. 25. fasc. 12. ho. Harcjelentés. 1943. 0.14–02. 26-ig. Január 14-i bejegyzés.

20 Uo.

21 Uo. 16. fasc. 2. m. HDS Összefoglaló harcjelentés. Január 14-i bejegyzés.

22 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. Harctudósítás. Január 14-i bejegyzés.

Kolomejzevóig vegye át a 12. hadosztály védőszakaszát (addig a 10. hadosztály vette át) és kísérelje meg az otlévő és saját erőivel a védelem megszilárdítását.

„Amikor ez az ellenség másnap délelőtti sikerei következtében és a saját erők hiányában nem sikerült, a hadtest-parancsnokság (VII. – Sz. M.) a 12. hadosztály maradványait Karpenkovó DNY területén gyülekezteti. A 12. hadosztályparancsnokság 15-én estétől Karpenkovon van.

Ezzel a 12. hadosztály egyelőre, mint szerves harcegység megszűnt létezni. Maradványai teljesen szétporladtak, belőlük a harcterületen alosztálynál nagyobb harcegységet megalakítani többé már nem sikerült.

A hadosztály 10 órán át állott harcban általában több mint háromszoros, a fő betörési helyen kilencszeres túlerővel, nem számítva a 60 harcokcsit, amely a hatalmas tüzelőkészítés mellett elsősorban okozója volt a gyors orosz előnyomulásnak.

E 10 óra alatt a 12. hadosztály elvesztette harcos állományának 70%-át és egész tűzértségét.²³ – olvashatjuk a naplóban.

Az átlagosnál hidegebb időjárás tapasztalatait értékelve a hadsereg elrendelte, hogy az állásukból kivetett csapatok a községekbe húzódnak és az előretörő ellenséget ellenlökésekkel vessék vissza, mert különben megfagynak a katonák. A harcoló csapatok már amúgy is fáradtak és elcsigázottak, harcértékük, erőállapotuk rohamosan fogy, sok a fagysérült.²⁴

Január 15-én reggel, miután a III. hadtest zöme gyakorlatilag elszakadt a magyar 2. hadseregtől, a „B” hadseregcsoport a német 2. hadseregnek rendelte alá.²⁵ Ezzel egyidőben a Potudány-szakasz védelmének egy kézben való összefogása érdekében a hadsereg a 13. hadosztályt Kraiss-csoport néven a 168. német hadosztályhoz utalta. Az egész csoportot a IV. hadtest parancsnoka vezette.²⁶

A 13. hadosztály január 15-én délelőtt ellenlökéssel – Motiscse és Jeszdocsnóje között kétoldali átkarolással – visszaállította a Potudány-védelmet (a tevékenységet az 1/I. zászlóalj, a 13. lovas század és a 7/III. zászlóalj hajtotta végre.)

A 168. német hadosztály nem tudta tartani arcvonalát, 16.00-ra Ternovoje az oroszok kezére került. Ez súlyosan veszélyeztette a 31. gyalogezred (13. hadosztály) hátát. A parancsnokságot ekkor a 168. német hadosztály parancsnoka vette át és elrendelte a 31. gyalogezred balszárnyának visszavételét, úgy, hogy Korotojákot feltétlen tartsa és Ternovójénál csatlakozzon a 442. német gyalogezredhez. (A nap végére kialakult arcvonal helyzetét a 3. sz. *vázlat* mutatja, 98. o.) A visszavétel – mely a 13/I. tüzeosztályt is érintette – azt jelentette, hogy a lövegeket, a páncéltörő ágyúkat és a gyalogsági nehézfegyvereket, valamint a felhalmozott anyag nagy részét meg kellett semmisíteni. A csapatok óvóhely nélkül maradtak a –30° alatti hidegben és ellátási zavarok keletkeztek.²⁷

A IV. hadtest jobbszárnyán a 10. hadosztály helyzete január 15-én válságosra fordult. A balszárny 36. gyalogezred kisebb támadásokat visszautasítva szilárdan tartotta doni védőszakaszát. A jobbszárny 12. gyalogezredet és a hozzá csatlakozó erőket (12. hadosztály részei) az ellenség túlerejű támadása fokozatosan visszaszorította.

23 Uo. 25. fasc. 12. ho. Harcjelentés. Január 14-i bejegyzés.

24 Uo. 11. fasc. HDS pság. Naplója. Január 14-i bejegyzés.

25 Uo. január 15-i bejegyzés.

26 Uo. 11. fasc. 166. sz. NM.

27 Uo. 26. fasc. 13. ho. PK rövid harcjelentése. Jan. 15-i bejegyzés.

Mivel a szovjetek a 12. gyalogezred Don-vonalat tartó erőit hátulról harkocsival támadták, védőállásukból nyugat felé kivonultak. Estig az ellenség Liszki, Puhovo vonalát érte el, előrsei ettől nyugatra voltak (4. sz. vázlat, 102. o.) A sikertelenségben az ellenség túlerejének és a várt ellencsapás elmaradásának volt szerepe. Este a hadosztályparancsnok részletes javaslatot tett a védelem visszavételére, illetve a hadosztály Osztrogozsszktól DK-re való csoportosítására, de a helyzet változatlan fenntartására kapott parancsot.²⁸

A lezajlott események következtében a hadseregpárancsnokságon már úgy látták, hogy Cramer-hadtest tervezett ellencsapásától csak csekély eredmény várható. A továbbiakban szervezett ellenállás csak akkor valósítható meg, ha megkezdik a tervszerű visszavételt. A további kitarítás menthetetlenül az arcvonal szétdarabolásához vezet. Ezt jelentették az előljárónak és kérték a határozott döntést. Az pedig a további kitarításra és az ellencsapás végrehajtására intézkedett:

a) A Kraiss-csoport a (168. német és a 13. magyar hadosztály) mindenképpen biztosítsa a Tyihaja Szoszrát.

b) a 13. és 10. hadosztály utolsó emberig kitart, mert a hadműveletek pillérét képezi.

c) A Cramer-hadtest végrehajtja a tervezett ellencsapást az 1. páncélos és a 26. német hadosztállyal Voltsje – Krutez – Márki körzetéből Petrovszkaja irányába.

A támadás 16-án reggel indul, egységesen.²⁹

A nap mérlegét a hadseregnapló a következőkben vonta meg:

„... a mai nap folyamán nyilvánvalóvá vált, hogy:

a) az eredeti arcvonal helyreállítására nincs remény;

b) a jelenlegi helyzetben kitarítani nem lehet (csapatok megrendültsége, rendkívüli hideg);

c) a tervszerű visszavonulás már aligha lehetséges;

d) körülzárítás (körvédelem) esetén sem várhatjuk, hogy hosszabb ideig ki tudunk tartani, mert anyagilag nem vagyunk erre felkészülve.”³⁰

A 12. hadosztály január 14-én estétől nem képezett szervezett egységet, részlei több irányba vonultak vissza. (További tevékenységüket és visszavonulásukat a 5. sz. vázlat szemlélteti, 103. o.)

A 8/III., 18/III. és a 48/III. zászlóalj részai Kolomejevön át nyugatra sodródtak. Itt január 15-én a 10. hadosztály alegységeivel együtt vívtak súlyos helység-harcot. Kolomejevó eleste után Popaszniynál és Puhovónál fejtettek ki ellenállást, majd 16-án Krinizánál harcoltak. Innen visszavonulásuk folyamatos.

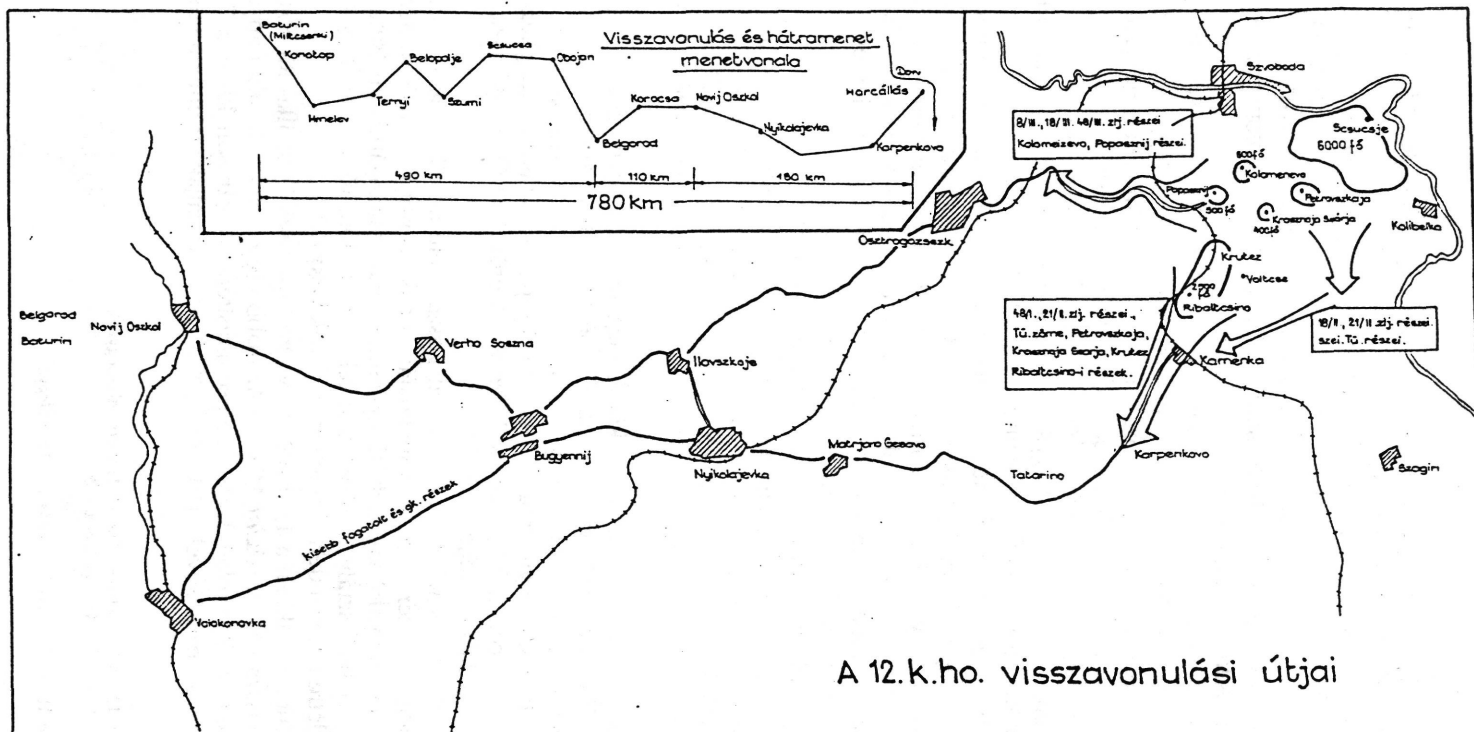
A 48/I. és a 21/II. zászlóalj részai a tüzérség zömével Krutezen át Karpenkovóra vonultak.

Január 15-én a 12. lovasszázad és a 12. híradó század Krasznaja Szarja körzetében állt harcban, majd Krutezra vonult vissza, ahol más kötelékekkel együtt védték a községet, mely 17-én esett el.

28 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. harctudósítása. Január 15-i bejegyzés.

29 Uo. 16. fasc. 2. m. HDS Összefoglaló harcjelentés, jan. 15-i bejegyzés.

30 Uo. 11. fasc. HDS pság. Naplója. Jan. 15-i bejegyzés.

5. vázlat. HL 2. m. HDS 25. fasc. 12. ho. harcjelentése, II. rész, 1943. 01. 16-02. 16. 7. sz. melléklete alapján.

A 18/II. és a 21/II. zászlóaljok részei és a tüzérség 15-én délig Jekatyerinovkát védték, majd Márkíra vonultak vissza.

Január 16-án este a hadosztályparancsnok Karpenkovóban szóbeli parancsot kapott (a VII. hadtest parancsnokától) a város körvédelmének megszervezésére. Erre már nem került sor, mert másnap parancs érkezett a további visszavonulásra.

Január 17-én a krutezi és a márkii csoportok Kamenkára özönlöttek, ahol bekerítésbe kerültek. A kitörés csak részeknek sikerült.

Ezek az események teljesen megtörték az emberek állóképességét. A kemény és veszteségteljes harcok, az erős igénybevétel mellett a nagy hideg, a szabadban való tartózkodás, a rendszertelen táplálkozás, a megfeszített menetek nagymértékben gyengítették az erkölcsi és fizikai erőt. A fegyelem meglazult. A parancsnoki állomány majdnem teljes kiesése következtében a kötelékek felbomlottak. Így a visszavonulás a málna és felszerelés elhagyásával meneküléssé fajult.³¹ (A 12. hadosztály visszavonulásának további menetére még visszatérek – Sz. M.)

Január 16-án reggel a Cramer-hadtest folytatta előkészületeit az ellencsapáshoz.

A 10. hadosztály jobb szárnya Malogorje – Okas vonalába szorult vissza. A tőle délre lévő ellenség nyugati irányú tényérése következtében helyzete tarthatatlanná vált, kitarása folytán tüzérségét elvesztette. Erre való tekintettel a hadseregparancsnokság elrendelte csapatainak visszavonását Krinizára. Ennek megfelelően a 13. hadosztály jobbszárnyát is vissza kellett venni Korotojaktól Ribnojéig.

Itt volt a két hadosztály közötti csatlakozás meghatározva.³²

A hadseregparancsnokság jelentette a „B” hadseregcsoportnak, hogy az ellenség tényérése következtében a Cramer-hadtest ellencsapása csak kevés eredményt hozhat. Javasolták az erők visszavételét, mielőtt teljesen felmorzsolódnának. A parancs további kitarásra utasított, mert a Cramer-hadtest támadásától döntő eredményt vártak.

A 26. német hadosztály erői 11.00 körül, még az ellencsapás megindulása előtt, Krutez körzetében harcba keveredtek az ellenséggel. A helyszínen tartzkodó hadseregparancsnok azt tapasztalta, hogy a hadosztály csak korlátozott erővel és céllal tevékenykedett, majd – nyilván a „B” hadseregcsoport utasítására – megkezdte erői kivonását, azzal a céllal, hogy január 17-én teljes erővel az Osztrogozsszk felé támadó ellenség oldalába mérjen csapást.³³

Közben a 10. hadosztálynál az arcvonal visszavétele az ellenség nyomása alatt kezdődött meg. Azt szervezetteren, a meghatározottak szerint végrehajtani nem lehetett. A lövegek és a gyalogsági nehézfegyverek vontatók hiányában megsemmisítésre kerültek.³⁴ A hadosztály gyakorlatilag felmorzsolódott, részei Osztrogozsszkba, illetve attól délre rendezetlen tömegben vonultak vissza.

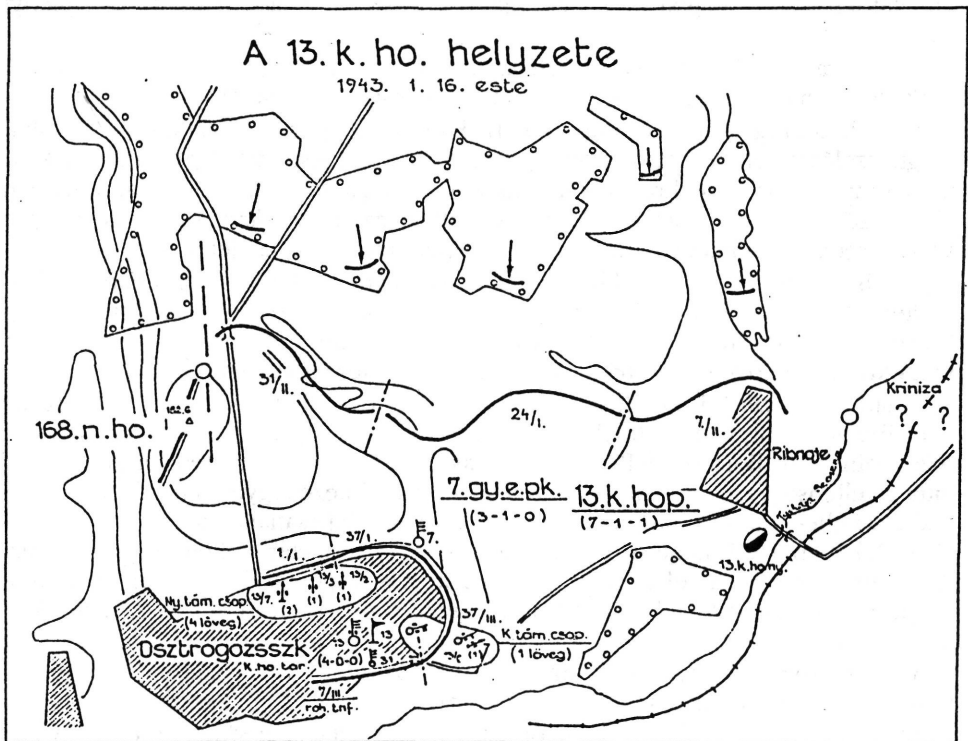
A kora délutáni órákban a 13. hadosztály Osztrogozsszk É. útvilla- Ribnoje vonalába szorult vissza (6. sz. vázlat 105. o.) Az újabb visszavétellel további anyagkészleteket és nehézfegyvereket kellett megsemmisíteni. A városon kívül a 7. ezred parancsnokának vezetésével 31/II., 24/I., és a 7/II. zászlóaljok tartották a vonalakat

31 Uo. 25. fasc. 12. ho. Harcjelentés. Jan. 14–17-e közötti bejegyzés.

32 Uo. 11. fasc. HDS pság. Naplója. Jan. 16-i bejegyzés.

33 Uo.

34 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. Harctudósítás, jan. 16-i bejegyzés.

6. vázlat. HL 2. m. HDS 23. fasc. 13. ho. rövid harcjelentésének 4. sz. melléklete alapján.

(ezek eddig eredeti állásaikban voltak). A város körvédelmét a 31. ezred parancsnokának vezetésével az 1/I., 37/I., 37/III. és a 7/III. zászlóaljak készítették elő. A hadosztályparancsnok a 10. és 12. hadosztály töredékeiből megszervezte az ún. Magda-csoportot. A városban való körülzárás ténye lehangolólag hatott a katonákra.³⁵

A hadseregarancsnokság számolt azzal, hogy a kötelékek és vonatok visszaözönlése megkezdődött, mivel várhatóan Alekszejevkat és Bugyonnijt hamarosan elérí az ellenség, a csapatok rendezésére az Oszkol völgyét tartották megfelelőnek. Az ehhez szükséges intézkedést kiadták.³⁶ Emellett a IV. hadtest azt a parancsot kapta, hogy a visszaözönlőkből szervezze meg Alekszejevka, Bugyonnij és Ilovszkoje védelmét.

A nap mérlegét a hadseregnapló eképp vonta meg:

„a./ A *B* hadseregcsoport a hadseregarancsnokság reggeli tájékoztatása alapján tisztában van azzal, hogy a magyar hadseregtől sem nagyobb erőkifejtés, sem hosszabb kitartás már nem várható. Ennek dacára ragaszkodik a további kitartáshoz és

³⁵ Uo. 26. fasc. 13. ho. Rövid harcjelentés. Jan. 16-i bejegyzés.

³⁶ Uo. 12. fasc. 189 sz. NM.

ellentétben a hadseregparancsnoksággal a Cramer támadásától döntő eredményt vár.

b./ A Cramer-ellentámadás sikertelensége folytán a magyar hadsereg 4 részre szakadt (III. hadtest, Kraiss-csoport, Cramer hadtest, VII. hadtest).

c./ A hadseregparancsnokság és a »B« hadseregcsoport között később lezajlott megbeszélésekből megállapítható, hogy a »B« hadseregcsoport éppen annyira kilátástalannak tartja a Führer parancsához való ragaszkodást, mint mi, ellenben ellenkezőt nem rendelhet el. Csak tanácsolhat, azt nyugodtan, mert felelősségre vonás esetén a bűnbakot a magyar hadseregparancsnokságban jelöli meg.³⁷

Január 17-én a hajnali órákban a „B” hadseregcsoport végre hozzájárult a VII. hadtest visszavonulásához. Az ezt elrendelő utasítások távbeszélőn kimentek. A nap folyamán a hadtestet ért orosz harcokcitámadás következtében a visszavonulás menekülés jellegűvé vált. A hadtesttel az összeköttetés megszakadt.³⁸

A hadseregvezetés ismételt sürgetésére (8.40-kor) a „B” hadseregcsoport közölte a további tevékenységre való elképzelését. Ennek lényege, hogy a magyar hadsereg maradványaival Bugyonnij–Roszoski szakaszán a Potudany mentén fel kell tartóztatni az ellenséget, hogy a német vezetésnek szabad keze legyen a további műveletekhez. Ehhez a jobb szomszéd olasz hadtest Valujkiig csatlakozni fog. A végrehajtás érdekében a VII. hadtestnek Alekszejevka ÉNY területén kellett csoportosulnia. A Cramer-hadtestnek fel kellett mentenie az Osztrogozsszkban körülrárt Kraiss-csoportot és közösen Szubnoje, Ukolovo Lesznojén át Sztáro Ukolovától délre kellett gyülekezniük.

A Cramer-hadtest a tervezett támadást az orosz túlerő miatt nem tudta végrehajtani, ezért megkezdte a nyugati irányú visszavonulást.³⁹

Ezen a napon a IV. hadtestből a 13. hadosztály eredményesen folytatta Osztrogozsszk védelmét. A nap folyamán szinte állandóan harcban álltak a támadó orosz csapatokkal. (Esti helyzetüket a 7. sz. vázlat, 107. o. szemlélteti.)⁴⁰

Január 18-án a hadosztály tovább folytatta Osztrogozsszk védelmét, a délután folyamán szükségessé vált a csapatoknak a község szegélyére való visszavonása. A hadosztályparancsnok tájékoztatta a 168. német hadosztályt, hogy a legtakarékosabb felhasználás esetén is csak másnap délig lesz elegendő a lőszer, ezért javasolta a kitörést.⁴¹

Közben az elkésett visszavonási intézkedés miatt a tevékenység szétdarabolt, összekeveredett részek önálló cselekvésévé fajult, melybe a hadseregparancsnokság részleteiben nem tudott beavatkozni, mert az elsősorban az ellenség behatásától függött. A visszaözlők felfogása, rendezése az Oszkol völgyében volt megvalósítható. A rendezés érdekében a legkíméletlenebb eljárásra mentek utasítások. Minden útbetorkollásnál erélyes tisztek kaptak feladatot a gyülekeztetésre.

Január 18-án a csapatok rendezésére kiadott intézkedés szerint a 12. hadosztálynak a Jendovinovo–Nyikolajev–Kobilijár, a 10. és 13. hadosztálynak a Sztaraja

37 Uo. 11. fasc. 2. m. HDS Naplója. Január 16-i bejegyzés.

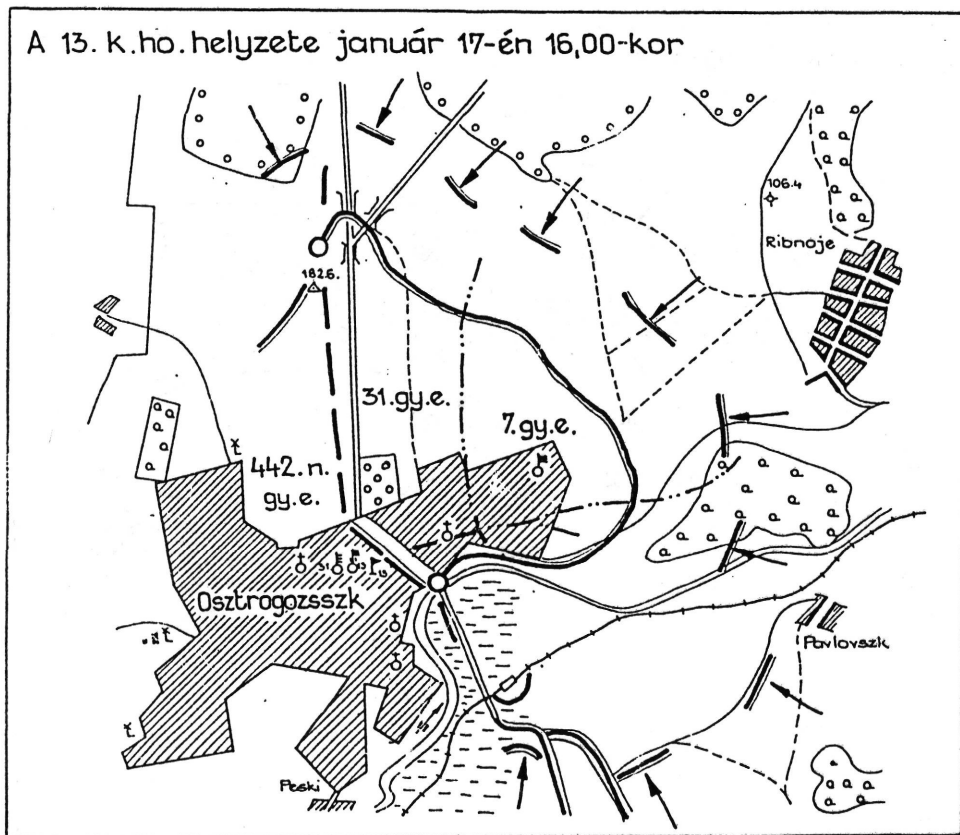
38 Uo. január 17-i bejegyzés.

39 Uo.

40 Uo. 26. fasc. 13. ho. Rövid harcjelentés, január 17-i bejegyzés.

41 Uo. január 18-i bejegyzés.

A 13. k.ho. helyzete január 17-én 16,00-kor

7. vázlat. HL 2. m. HDS 23. fasc. 13. ho. rövid harcjelentésének 5. sz. melléklete alapján.

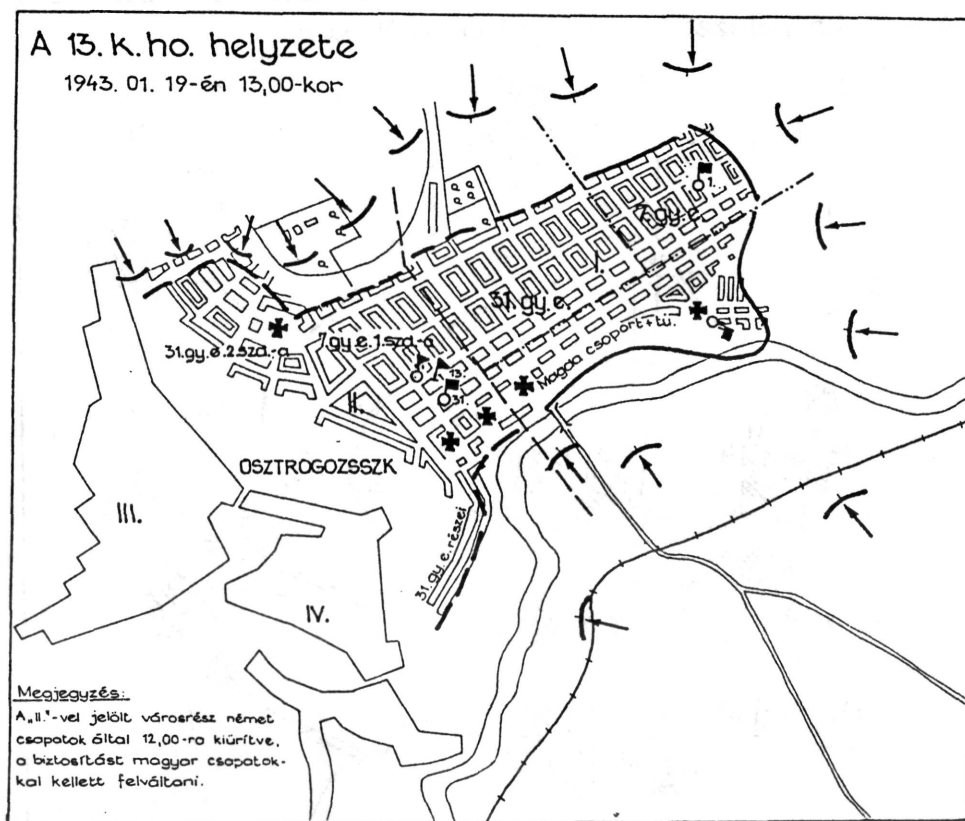
Maszlovka–Mjatlinszkij–Szolopes–Poljana–Trosztenez. körletben kellett gyülekeznie.⁴²

Január 19-én a hadsereg javaslatára a „B” hadseregcsoport engedélyezte az Ostrogozsszkban körülzárt erők kitorését, és számunkra a gyülekezési helyet Alekszejevka É területén határozta meg. Ugyanakkor ragaszkodott a Bugyonnij–Rosszosi vonalban a védelem megszerzéséhez, annak ellenére, hogy a magyar hadseregnek ehhez már nem volt ereje.⁴³

Január 18-án este a 168. német hadosztály parancsnoka értesítette a 13. hadosztály parancsnokát, hogy a kitorést 19-ről 20-ra virradó éjjel hajtják végre. A hadosztály erői a 4. lépcsőben kerülnek kivonásra, utánuk a kitorést biztosító két német zászlóalj következik. A hadosztályparancsnok erélyes fellépésére sikerült elérni, hogy a magyar alegységek nem kerültek német vezetés alá. Szétszóródás esetén a gyülekezést Novij Oszkolnál határozták meg. A végrehajtás érdekében 19-én 12.00-tól a hadosztálynak kellett átvenni a város védelmét (8. sz. vázlat, 108. o.).

⁴² Uo. 12. fasc. 212. sz. NM.

⁴³ Uo. 11. fasc. 2. m. HDS. Naplója. Jan. 19-i bejegyzés.

8. vázlat. HL 2. m. HDS 23. fasc. 615. sz. NM (IV. hdt.) alapján.

Január 19-én, miközben az oroszok folyamatosan támadtak, folyt a kitorés előkészítése. Ennek lényege, hogy a védelmet folytató erők (a 7. gyalogezred, és a Magda-csoport) részenként, utcáról utcára csoportosultak át a város D-i szegélyére, ők voltak az utóvédek. A menetcsoporthoz a következők tartoztak:

1. 31. gyalogezred zöme, 3 km-re követte a német 3. menetlépcsőt;
2. hadosztályvonat kb. 1000 sebesülttel, gépkocsizó részek, előre gyülekezve a város NY-i részében;
3. Magda-csoport;
4. egy német utászzászlóalj;
5. 7. gyalogezred;
6. két német zászlóalj a városon kívülről.

A hadosztály elvonulása, tervszerűen, 21.20-kor indult meg. A városból való kilépést nem kellett kierőszakolni, mert a biztosító két német zászlóalj jól működött. A besorolás rendben megtörtént. A menet megindult.⁴⁴

⁴⁴ Uo. 26. fasc. 13. ho. Rövid harcjelentés, jan. 19-i bejegyzés.

Az oszlop éle különösebb behatás nélkül érte el Gnijolét, a 7. gyalogezred azonban veszteségteljes utánvédharcokat vívott, mert a német zászlóaljok nem biztosították a városból való kivonásukat. Az oszlop éle a reggeli szürkületben érte el Oszinovka magasságát, ahol erős tüzet kaptak. A hadosztályparancsnok tájékozódott a helyzetről, majd megszervezte a további előretörést (9. vázlat, 110. o.). Mivel az ellenség erejéről nem voltak ismereteink és a saját lőszerellátás minimális volt, szervezett támadás nem jöhetett szóba. Ezért az előrenyomulást Nyikolajevka irányában a Tyihaja Szoszna náddal borított völgyében kísérelték meg. Ez viszont vesszőfutássá vált, mert az ellenség a környező dombokról a völgyet állandó tűz alatt tartotta. Így a hadosztály erősen lépcsőződött, ad hoc csoportokra bomlott, melyek az eredeti parancsnak megfelelően, önállóan, a folyó mentén Nyikolajevkát kikerülve, Ilovszkojéra, majd Bugyonnijon át Novij Oszkolra meneteltek.⁴⁵

Január 21-én a 13. hadosztály parancsnoka Ilovszkojéba érkezett és a 168. német hadosztály parancsnokától azt az utasítást kapta, hogy folytatják a visszavonulást és a hadosztály gyülekeztetett erőivel utóvédje lesz az elvonuló 168. és 26. hadosztályoknak. Mintegy 1000–2000 magyar katona – különböző alakulatokból – volt jelen. A IV. hadtest helyszínre érkező parancsnoka a magyar erők gyülekeztetésére és másnap hajnalban Bugyonnijon át Novij Oszkolra meneteltetésre adott utasítást. A menet 22-én hajnalban indult, már az ellenség behatása alatt. Bugyonnijba való beérkezés után, a válságos helyzet miatt, a beérkezett erők gyülekeztetésére és számbavételére nem volt lehetőség. Ezért a hadosztályparancsnok a kapott intézkedésnek megfelelően folytatta útját Novij Oszkolba.⁴⁶

Visszavonulás és gyülekeztetés hátsóbb körzetekben

A visszavonulás fedezésére kiadott hadseregparancsnoki intézkedésnek megfelelően a IV. hadtest parancsnoka utasította a 10. hadosztály parancsnokát, hogy gyülekeztetett erőkkel szervezze meg Bugyonnij védelmét.⁴⁷

A hadosztályparancsnok január 18. folyamán az összegyűjtött erőkől megkezdte a végrehajtást (10. sz. vázlat, 111. o.). A vázlaton feltüntetett csapatok (Muzsay és Keserű-csoport) a község védelmét január 20-áig látták el. Közben ellenlökéssel kiszabadították Csukás alezredez Ilovszkojében körülzárt csoportját (repülő).⁴⁸ Mivel a hadseregparancsnokság rendelete szerint a Bugyonnijba beérkező VII. hadtest részei fölött is ő rendelkezett, 20-án déltől a Keserű-csoport feladatát a 23. hadosztály parancsnoka (Vargyassy vezérőrnagy) csoportja vette át.

Ezen a napon a IV. hadtest a következő erőkkel rendelkezett:

45 Uo. jan. 20-i bejegyzés.

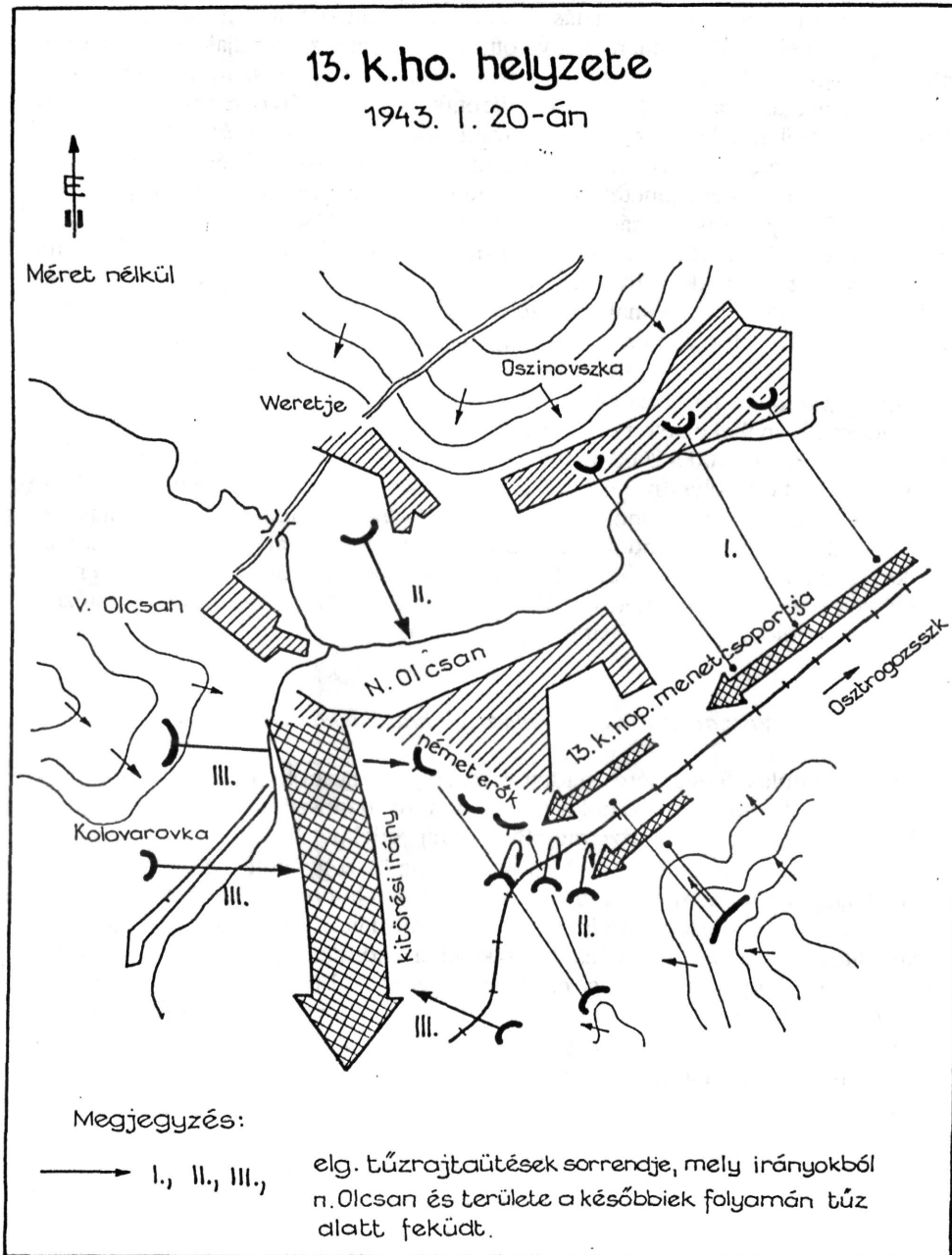
46 Uo. jan. 21-i bejegyzés.

47 Uo. 23. fasc. IV. hdt. 542. sz. NM.

48 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. Harcjelentés, jan. 18-i bejegyzés.

13. k.ho. helyzete

1943. I. 20-án

9. vázlat. HL 2. m. HDS 23. fasc. 13. ho. rövid harcjelentése, 43. 01. 12-21. 7. sz. melléklete alapján.

10. hadosztály (2200 fő, 1500 puska, 20 golyószóró, 17 géppuska, 3 nehézpuska, 4 légvédelmi ágyú,) alá tartozott a Muzsay-csoport (egy tiszti század, 70 fő, egy menetszázad 80 fő, a 12. gyalogezred részei 70 fő, 4 golyószóró; 102. rohamszázad 100 fő, 4 golyószóró; 103. rohamszázad 90 fő, 4 golyószóró, 2 db harckocsi, 2 géppuskás század, 10 géppuska) a Keserű (Fonyó)-csoport (36/1. menetszázad 150 fő, 1 géppuska), a Kretschmar (német százados)-csoport (25 db ködvető és egy lovasszakasz) a Darvas-csoport (kb. egy zászlóalj, a 19. tüzér 1/2. század, 40 fő, gépkocsi oszlop 10 db tehergépkocsi) tartalék (a VII. sís század 80 fő, 2 nehézpuska, IV. vadászzászlóalj kb. két század 200 fő, a 10. lovasszázad 80 fő, 6 golyószóró, 2 nehézpuska, 153. utászszázad). A 23. hadosztály (1000 fő, 700 puska, 8 golyószóró, 8 géppuska) alá tartozott a Bohus-csoport (kb. egy zászlóalj 200 fő, 5 géppuska, 3 golyószóró, 1 nehézpuska, egy hadtápszázad 62 fő) a Bankó-csoport (100 fő, 2 golyószóró), a Gombossy-csoport (VII. utász zászlóalj, 250 fő, 9 golyószóró, 4 géppuska). Hadtestközvetlenül számított a Kurucz-csoport (IV. hadtesttörzs IV. légvédelmi tüzérosztály részei 4 légvédelmi ágyú), a 13. hadosztály (600 fő, 50 puska, 120 fogat).⁴⁹

A IV. hadtestparancsnok Bugyonnijban, mint állomásparancsnok, megszervezte az életet, a csapatok ellátását, a forgalmat és a fellelhető anyagok gyűjtését.⁵⁰ De minden erőfeszítése ellenére a védelem nem lett volna képes felfogni egy erőteljes csapást.

A hadseregparancsnokság január 20-án az Oszkol völgy védelmének megszervezését a VII. hadtestparancsnokságra bízta.

„...az erők megszervezése, az Oszkol NY-i partjának védelme, Csernjanka, Novij Oszkol, Volokanovka védelme. Majd erő rendelkezésre bocsátásával a Bugyonnijtól É-ra lévő jelenleg üres terület kézben tartása.”⁵¹ Ehhez az otlévő összes erő feletti rendelkezési jogot kapott.

Január 21-én Bugyonnij védelmét a beérkező Cramer-hadtest alegységei vették át. A IV. hadtestparancsnok 11,40-kor adta ki intézkedését a visszavonásra. Ennek lényege, hogy a Bugyonnijban lévő erők két menetvonalon még aznap megkezdik a kivonást. A Molnár-csoport (10. hadosztály) Verho Szosznára menetel, a Vargyassy-csoport (23. hadosztály) pedig Golopusovára. Számításba vette a Hollósy-Kuthy-csoportot (13. hadosztály Osztrogozsszkból kitört részei), nekik Bugyonnijba kellett estig beérni. Ott elszállásolásukról gondoskodott.⁵² A délután folyamán a csapatok kézhez kapták a másnapi menetre vonatkozó intézkedést is. Ennek lényege, hogy a Vargyassy-csoport (23. hadosztály) 22-én virradatkor indul Golopusováról és mögé besorol a Molnár-csoport (10. hadosztály), a 13. hadosztály további menetére szóban kapta meg az intézkedést. A menetcél Novij Oszkol volt.⁵³

Január 22-én a délelőtti órákban a IV. hadtest Bugyonnijnál védelmet folytató erői beérkeztek Novij Oszkolba, ahol a VII. hadtest parancsnoksága alá léptek.⁵⁴ A „B” hadseregcsoporttól 8,30-kor (telefonon) érkezett parancs értelmében a magyar had-

49 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 547. sz. NM.

50 Uo. 548. sz. NM.

51 Uo. 12. fasc. 230. sz. NM.

52 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 552. sz. NM.

53 Uo. 554. sz. NM.

54 Uo. 11. fasc. HDS pság. Naplója, jan. 22-i bejegyzés.

sereget, amint a harchelyzet megengedi teljesen kivonják és a hadsereg újjászervezésére és ütőképessé tételére a Romni, Vorosba, Gluhov, Konotop körletben gyülekezteszik.⁵⁵ (A csapatok helyzetét 22-én délben a 11. sz. vázlat, 114. o. szemlélteti.)

A 10. hadosztály parancsnoka január 22-én reggel érkezett Novij Oszkolba, ahol a csoportparancsnokságot Muzsay ezredesnek adta át, aki a VII. hadtest alárendeltségébe lépett. Maga pedig jelentkezett a IV. hadtest parancsnokánál, akitől azt a parancsot kapta, hogy menjen Kiszjeljevára és ott kezdje meg a IV. hadtest csapatainak és vonatrészeinek gyűjtését. Kora délután érkezett meg a kijelölt községbe. Itt megkezdte a feladat végrehajtását és ennek során előtalálta a IV. sízászlóalj vonatát és részeit, a 17. lovasszázadot és a IV/1. utászszázadot.⁵⁶

Térjünk vissza egy pillanatra a 12. hadosztályhoz! Visszaözönlő részei január 17–18-án Nyikolajevka körzetébe érkeztek, majd 19-én és 20-án visszavonulásuk közben Bugyonnij környékén partizánalegységekkel kerültek összeütközésbe. A hadosztály részei 20. és 23-a között érték el Novij Oszkolt. Itt 20-án 7.00-tól a hadosztályparancsnok átvette a várostól délre lévő, az Oszkol völgyét védő csapatok parancsnokságát (Solymossy-csoport). Itt jelentősebb harccselekményekre nem került sor. Január 24-én 22,00-kor a VII. hadtestparancsnok parancsára a hadosztályparancsnok átadta a parancsnokságot Keserű alezredesnek, és törzsével Romniba indult, hogy a VII. hadtest számára eszközölje a szállásszabályzást.⁵⁷

A hadseregparancsnokság január 22-én adta ki az átszervezésre vonatkozó parancsot. Ennek lényege, hogy a hadsereg megmaradt részei hátsóbb területre kivonásra kerülnek. Külön kihangsúlyozta, hogy ez nem vonatkozik a páncélos hadosztályra, az Oszkol völgyét lezáró és a Cramer-hadtesttel együttműködő erőkre. A gyülekezési terület egyenlőre Belgorod ÉNY és Prohorovka NY (12. sz. vázlat, 115. o.). Az átcsoportosítás mozzanatai:

1. Gyülekezés a meghatározott körletben.
2. Gyalogmenet (vasúti szállítás) az átszervezési körletig.
3. Elhelyezés az új körletben.

A gyülekezési körlet elosztása:

A IV. hadtest csapatai és összes vonatai (10., 13. hadosztály, IV. hadtest-közvetlenek) és a 2. repülődandár (alárendelve a IV. hadtestnek) az É-i körletben gyülekeztek. Ehhez menetvonal: Trosztenez–Losnoje–Szamenszkaja–Korotkoje–Csjacs–Gracsevka–Sztugyenyij–Sirokij–Prohorovka. Éjjelezési körletek: első menetnapon Losnoje–Hmelevoje, második menetnapon Korotkoje–Plotavez, harmadik menetnapon Csolodnoje–Motcseki, negyedik menetnapon Prohorovkától NY-ra.

A VII. hadtest összes csapatai (a 12. 19. és 23. hadosztály, az Oszkol völgyi védelem erői), vonatai, a páncélos hadosztály összes erői a D-i körletbe meneteltek a Novij Oszkol–Belgorodi úton.

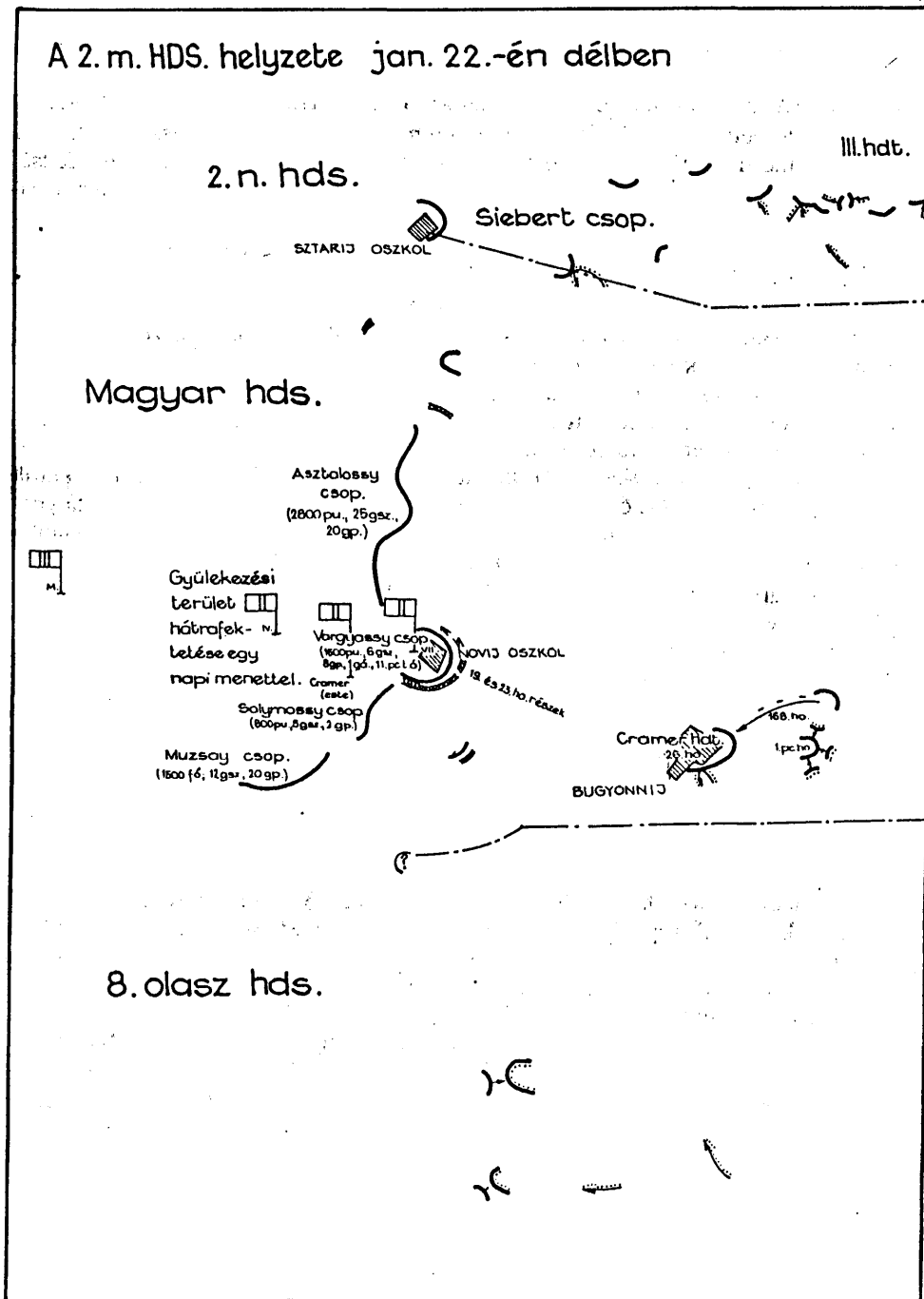
Menetszabályozás szerint a IV. és VII. hadtestparancsnokságnak az arcvonalból elvonható részek vonatkozásában intézkednie kellett a körletbe való menetre, hogy keveredésre való tekintet nélkül a gyülekezési körletet mielőtt foglalják el.

55 Uo.

56 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. Harcjelentés, jan. 22-i bejegyzés.

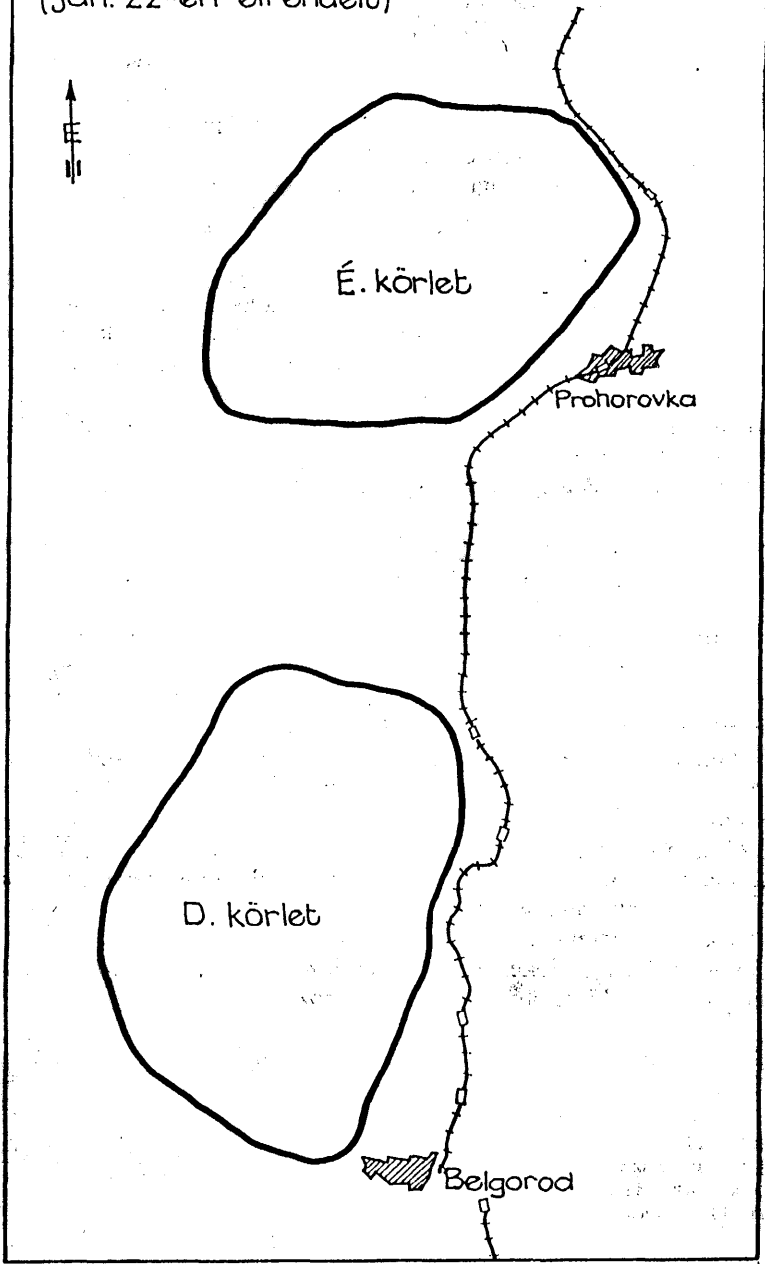
57 Uo. 25. fasc. 12. ho. Harcudósítás. II. rész. 9. o.

A 2. m. HDS. helyzete jan. 22.-én délben

11. vázlat. HL 2. m. HDS 12. fasc. 241. sz. NM alapján.

A 2. m. hadsereg gyülekezési körlete
(jan. 22-én elrendelt)

12. vázlat. HL 2. m. HDS 12. fasc. 284/2. hds. I. a. 43. 01. 22. sz., 1. sz. melléklet alapján.

Gyülekezés a körletben. Az É-i körletben a 10. hadosztályparancsnok megfelelő törzzsel vezette a szállásszabályzást, gyülekeztetést és szabályozta a további hátramenetet, illetve vasúti szállítást. A feladat végrehajtásához a 103. forgalomszabályzó századtól két forgalomszabályzó járőrt a VII. hadtest bocsátott rendelkezésére.

A déli körletben ugyanezen feladatok ellátására a 19. hadosztály parancsnokát jelölte ki.⁵⁸

A IV. hadtest parancsnoka a fenti intézkedésnek megfelelően elrendelte az Oszkol- völgy védelmében nem érintett alegységek és vonatrészek útba indítását Prohorovka irányába. Egyben átadta a 10. hadosztályparancsnoknak a hadsereg-utasításból rá vonatkozó feladatokat, aki 14.00-kor elindult Prohorovkára. A parancsban meghatározott időre (január 24-én 12.00) azonban a hófúvások és üzemanyaghiány miatt nem tudott beérkezni, csak egy nappal később. Itt tájékozódás és az összeköttetés felvétele után a hadseregparancsnokságtól arról értesült, hogy az újabb gyülekezési körlet Vorozsba körzetében lesz, ahová a szükséges szállásszabályzó közeget vasúton útba indította. Ezt követően megkezdte a visszaözönlők rendezését, fegyelmezését, elszállásolását.⁵⁹

Közben január 23-án a „B” hadseregcsoport rendeletére 24-én 12.00-tól a 2. német hadsereg átvette a Cramer-hadtest feletti parancsnokságot, ezzel együtt az egész védelmi arcvonalat. Így ettől az időponttól a 2. magyar hadsereg kivált az arcvonalból.⁶⁰

A hadseregparancsnokság a IV. hadtest parancsnokát útba indította Vorozsbára a hadsereg új elhelyezési körlet parancsnokságának átvételére és a szükséges feladatok ellátására.⁶¹

Ezen a napon jelent meg Jány vezérezredes azóta hírhedtté vált parancsa. Véleményem szerint az első részére nem volt szükség és ártott a hadsereg, valamint a magyar katona megítélésének. Ami a parancs további részeit illeti, szükség volt az összekeveredett menekülők rendezésére.⁶²

A kötelékek gyülekeztetése és rendezése mellett a hadsereg vezetése az előjáró utasításának megfelelően intézkedett a csebekino-korocsi védőállás szemrevételezésére és kiépítésére.⁶³

Január 25-től a Cramer-hadtest alárendeltségében lévő erők – január 26-án ez az erő az 1. magyar pánccelos- és a 23. hadosztály alárendeltségében mintegy hét zászlóalj⁶⁴ – folytatták harctevékenységüket az Oszkol völgyében és attól nyugatra. A meghatározott körletekben (Prohorovka NY–Belgorod ÉNY) pedig a beérkező csapat- és vonatrészek gyülekeztetését és rendezését végezték. Ezzel párhuzamosan a korocsi védőállás előkészítésén 2270 fő dolgozott.⁶⁵

58 Uo. 12. fasc. 244. NM.

59 Uo. 24. fasc. 10. ho. 6. sz. 1. m. jan. 23–25-i bejegyzés.

60 Uo. 11. fasc. HDS pság Naplója. Jan. 23-i bejegyzés.

61 Uo. jan. 24-i bejegyzés.

62 Uo. 12. fasc. 664. sz. NM.

63 Uo. 256. sz. NM.

64 Uo. 11. fasc. 2. m. HDS Naplója. Január 26-i bejegyzés.

65 Uo.

Január 29-én a Korocsa körüli védelem további építését átvette a Cramer-hadtest. Ezen a napon a gyülekezési körletből az első menetlépcsők megindultak hátrafelé.⁶⁶

A január 30-ai helyzetjelentés szerint:

A./ a prohorovkai körletből elindult egy menetlépcsőben 64 fő tiszt, 1132 fő legénység, 1063 ló, 443 jármű, 5 személygépkocsi. Menetcéljuk: Szumi.

B./ a belgorodi körletből január 29-én elindult öt menetlépcsőben 157 fő tiszt, 5202 fő legénység, 2137 puska, 30 golyószóró, 822 ló, 411 jármű 5 személygépkocsi. Menetcél: Szumi.

C./ belgorodi körletből január 30-án elindult hat menetlépcsőben 255 fő tiszt, 9666 fő legénység, 2288 puska, 21 golyószóró, 747 jármű, 12 motorkerékpár. Menecél: Szumi, várható beérkezés február 2-3-án.

D./ A menetlépcsők nem képeztek rendezett köteléket.

E./ A két körletben és attól nyugatra kb. 50 000 főről, 4000 lóról és 20 000 puskáról volt tudomása a hadsereg vezetésének.⁶⁷

Február elején a IV. hadtestparancsnokság „Összefoglaló Intézkedés”-t adott ki Ahtirka–Szumi–Belopolje–Putyivl–Konotop–Romni területén a magyar hadsereg gyülekeztetésére és átszervezésére.

Lényege, hogy az előző körletből visszavonulók, a gyalog érkezők Szumi irányító állomáson, a vonattal szállítottak Vorozsbán keresztül érkeznek. Az állomásparancsnokok és közegeinek feladata az érkező menetlépcsők hadosztály-, hadtest- és hadseregközvetlenkénti szétválogatása és az illető alakulat gyülekező helyére való irányítása.

Utastotta a hadosztály-, hadtest- és hadseregközvetlen szállásszabályzókat, hogy a hozzájuk irányítottakból azonnal kezdjék meg az alegységek megszervezését. Elrendelte a békehelyőrségekben szokásos belszolgálat felállítását, illetve a partizánok elleni biztonsági őrség kijelölését. A zömmel fegyverrel érkező alegységekből, harcra alkalmas csoportot kellett létrehozni, fegyverzetük kiegészítésével. A többiből munkásalakulatot kellett szervezni. Előírta a napi foglalkozásokat, munkán kívül zártrendi fegyelmező gyakorlatokat. Vegül intézkedett a napi helyzetjelentések felterjesztésére. Az anyagellátás mikéntjéről külön intézkedést adott ki.⁶⁸

Ezzel együtt az előző körletből tovább folytatódott a menetlépcsők útbaindítása. A február 3-ai helyzetjelentés szerint a hadseregvezetésnek 74 000 főről, 16 000 lóról és 26 000 puskáról volt tudomása. Ezen a napon Prohorovkáról az irányító állomás Obojánba települt, mert ide már csak egyenként szállingózók érkeztek.⁶⁹

A szervezési feladatok gördülékenyebb végrehajtása érdekében elrendelték, hogy az elhelyezési területre való beérkezés után minden kötelék az eredeti előljáró parancsnoksága alárendeltségébe lép és a kivonuló hadrend szerinti alakulatokat kell újjászervezni.⁷⁰ A további hátraözlés megakadályozására a hadseregparancsnok

66 Uo. január 29-i bejegyzés.

67 Uo. 12. fasc. 288. sz. NM.

68 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 564–565 sz. NM.

69 Uo. 12. fasc. 302. sz. és 311. sz. NM.

70 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 568. sz. NM.

elrendelte az elhelyezési körlet hátsó határának lezárását, a katonaszökevények letartóztatását.⁷¹

A gyülekező magyar csapatoknak partizáncsoportokkal is fel kellett venni a küzdelmet. Február 4-én a IV. hadtest parancsnoka Lehoczky vezérőrnagyot bízta meg a Vorozsba–Belopolje környéki vasútvonalak védelmének megszervezésével.⁷² Február 6-án a Belgorod, Prohorovka körüli gyűjtőterületet az utolsó csapatok is elhagyták.⁷³

Február 9-ére a hadsereg átláthatatlan alá- és fölérendeltségi viszonyai és a szükséges tájékoztatás elmaradása arra kényszerítette a hadsereg parancsnokát, hogy a magyar vezérkarhoz a következő helyzetjelentést terjessze fel:

„1. Jelentem, hogy a már két nap óta jelzett és az újjászervezés területének NY-ra szóló eltolását elrendelő parancs még mindig nem érkezett be, a német kiürítés azonban már II. 1. óta folyik. Részükre van szerelvény és üzemanyag.

2. A gyűlkezett részek embereinek erőállapota a hosszú menet, hideg és elégtelen ételmezés, a meg nem felelő elhelyezés miatt oly alacsony, hogy az előttük álló menetet a zöm nem bírja ki.

3. Az ismételt követelésre, hogy bocsássonak vasúti szerelvényeket rendelkezésre, válasz sem érkezik.

4. Üzemanyag nincs, így gépkocsijaink zöme nem mozgatható, megmentett anyagunk és gépkocsijaink elvesztésével kell számolni, az addigi elégtelen ellátás is le kell hogy csökkenjen.

5. A páncélos hadosztály és a repülőek nagy része gyalogmenetben vonul hátra, mert gépkocsijai nincsenek, üzemanyagot ők sem kapnak.

6. Helyzettájékoztató teljesen hiányzik, mozaikokból rakódik össze egész bizonytalan helyzetkép, melyből kitűnik, hogy a gyülekezésre kijelölt területtől K-re Kurszk és Belgorod között saját csapat nincs.

7. A páncélos hadosztály harcban állt részéről és Vargyassy vezérőrnagy visszatartott egységeiről sem tájékoztatják a parancsnokságot, hogyan és mely úton találnak csatlakozást, nem tekinthető át. Intézkedések már csak a Heeresgebeite útján jönnek, kinek a hadseregparancsnokság nem lehet alárendeltje.

8. Az a benyomásom, mi már a Don menti harcok alatt kialakult, beigazolást nyert, hogy a hadsereg feladata, a német egységek biztosítása, ha fegyver nincs, akkor az élőtömeg szerepeljen sebesség csökkentő ütközőként. Ugyanezt a szerepet töltötte be a III. hadtest, mely becsülettel állta még akkor is a helyét, mikor helyzete reménytelen és teljesen kiszolgáltatott volt.

Gépkocsi és fogat elvétel napirenden van. Üzemanyagot felgyűjtják, inkább minthogy abból felvételezni lehessen.

Február 10-én a hadseregparancsnokság előzetes intézkedést adott ki a további hátramenetre, illetve a páncélos hadosztály részeinek vasúti szállítására.⁷⁴

Nem végleges adatok alapján február 11-én 17.00-ig a 2. magyar hadsereg létszáma a következő képet mutatta:⁷⁵

71 Uo. 12. fasc. 304. sz. NM.

72 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 572. sz. NM.

73 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 584. sz. NM.

74 Uo. 12. fasc. 332. sz. NM.

75 Uo. 334–336. sz. NM.

Alakulat	ti.	legs.	ló	gjmű.	ojmű.	pu.	gpu.	gsz.	gá.
III. hdt.	92	2452	1048	13	383	1185	–	–	
6. ho.	97	1851	1162	9	284	858	2	4	
7. ho.	223	7060	1850	16	495	3195	10	17	
9. ho.	10	357	452	1	56	245	–	5	
IV. hdt.	330	8502	2478	37	972	4606	21	25	
10. ho.	243	8394	1261	24	564	3970	16	16	
12. ho.	155	7723	1020	6	723	3164	15	6	
13. ho.	255	8362	1019	4	553	4617	7	4	
VII. hdt.	149	5603	1219	53	509	3242	10	21	
19. ho.	164	4817	1365	6	536	2324	18	62	
20. ho.	118	2706	1091	3	303	1275	13	7	
23. ho.	103	3280	711	3	218	1332	6	16	
HDS közv.	1147	21629	7856	426	2395	11224	62	59	3
Összesen:	3086	82736	22532	601	7991	41237	180	242	3

A hadseregparancsnokság előzetes intézkedésének megfelelően a IV. hadtestparancsnok kiadta menetintézkedését február 11–12-ére. Lényege, hogy a menetet azonnal meg kell kezdeni, melyet négy menetlépcsőben rendelt el. Ezek:

I. menetlépcső a 13. hadosztály

II. menetlépcső a 12. hadosztály

III. menetlépcső a 10. hadosztály

IV. menetlépcső a hadtestközvetlen alakulatok.

Az egyes lépcsők parancsnokai a szervezetszerű hadosztályparancsnokok, illetve helyetteseik. A IV. lépcsőnél Lehoczky vezérőrnagy.

A menetcél egyelőre Baturin, onnan további menetre kapnak majd parancsot.

A menetrend a következő volt:

1. A 13. hadosztály indult február 11-én délelőtt. Menetvonala: Burin–Csernecse–Konotop.

2. A 12. hadosztály indult február 11-én délelőtt. Menetvonala szabadon választott, követelmény, hogy minél jobban fölzárkózzon a 13. hadosztályra.

3. A 10. hadosztály indult február 11-én délelőtt. Menetvonala Uljanovka–Terni, majd felzárkózni a 12. hadosztály mögé.

4. A IV. hadtest közvetlenek február 12-én reggel indult. Menetvonala Belopolje–Vorozsba–Burin, majd felzárkózni a 10. hadosztály mögé.

Továbbiakban az intézkedés kitért a szükséges élelmiszer, üzemanyag és lőszer felvételezésére és szállítására.⁷⁶

Február 11-én a „B” hadseregcsoport végre Csernyigov, Nyezsín körzetében kijelölte az új gyülekezési körletet. Ezt azonban még az olasz hadsereg tartotta megszállva, várva a vasúti szállítást. Emiatt a magyar hadsereg a közbeeső területre volt kénytelen csoportosulni.⁷⁷ A hadseregparancsnokság kiadta a menet megállítására és a végleges körlet elfoglalására vonatkozó intézkedését is.⁷⁸

⁷⁶ Uo. 582. sz. NM.

⁷⁷ Uo. 11. fasc. 2. m. HDS Naplója. Febr. 11-i bejegyzés.

⁷⁸ Uo. 12. fasc. 341–342. sz. NM.

Február 12-én a IV. hadtestparancsnokság megállította a menetet és pihenőt rendelt el. Az egyes menetlépcsők elhelyezkedése a következő volt:

1. 13. hadosztály: Obmacsevo–Baturin
2. 12. hadosztály: Mitcsenki–Krasznoje
3. 10. hadosztály: Virovki–Konotop NY-i külvárosa
4. IV. hadtestközvetlenek: Konotop K-i külvárosa–Vjaszovoje
5. Nagy alezredes csoportja: Popova–Sztyepanovka–Burin.

Ez utóbbi csoport a hadtest utóvédje volt és állományába tartozott a VIII. kerékpáros zászlóalj, a IV. gépvontatású tüzérsztály, a IV. légvédelmi tüzérsztály, a 101. légvédelmi tüzérsztály és a hadseregközvetlenekből kb. egy zászlóalj, valamint a 107. légvédelmi gépágyús üteg (3 gépágyú) + fényoszórós szakasz és a 2/1 lovasüteg.⁷⁹ (Ezen a napon a hadsereg csapatainak elhelyezkedését a 13. sz. vázlat, 121. o. szemlélteti.)

Február 15-én érkezett az értesítés, hogy a magyar csapatok folytathatják a menetet az átszervezési körletbe. Ezen a napon megszűnt a „B” hadseregcsoporthoz tartozó „Süd” (S) és a „Mitte” (M) hadseregcsoporthoz tartozó csapatok. A magyar hadseregparancsnokság által felterjesztett helyzetjelentés szerint a hadsereg harcértéke a következő:

a) fegyverzet: 41 437 puska, 7501 pisztoly, 578 géppisztoly, 238 golyószóró, 245 géppuska, 7 nehézpuska, 3 db 75 mm páncéltörő ágyú, 1 db 80 mm táborigényű, 2 db 105 mm tarack, 27 db 105 mm ködvető, 15 db 40 mm légvédelmi gépágyú, 28 db 10 cm Skoda táborigényű tarack.

b) járművek: 50 db motorkerékpár, 500 db személygépkocsi, 1200 db tehergépkocsi, 150 db egyéb jármű és kb. 7000 db fogatolt jármű.

c) veszteség: 100 000 fő tiszt és legénység, 35 000 ló. Az anyagi veszteség még nem megállapítható.⁸⁰

A IV. hadtest a menet folytatására vonatkozó utasítást február 16-án adta ki. A menetet 18-án reggel kezdték. A menetet öt menetlépcsőben hajtották végre – négy a már korábban ismertetett, az ötödik az utóvéd. Menetvonal: Popova–Szloboda–Csucskoje–Dubina–Vjaszovoje–Konotop–Virovki–Krasznoje–Mitcsenki–Baturin–Obmacsevo–Golovejki–Mariental–Malaja Ustje–Szosznicza–Baba–Mena–Voloszkovci–Bereszna–Csernyigov. A II. menetlépcső (12. hadosztály) külön útvonalon menetelt (Baturin–Borsna–Komorovka–Drejmalovka–Kulikovka–Podgornoje).

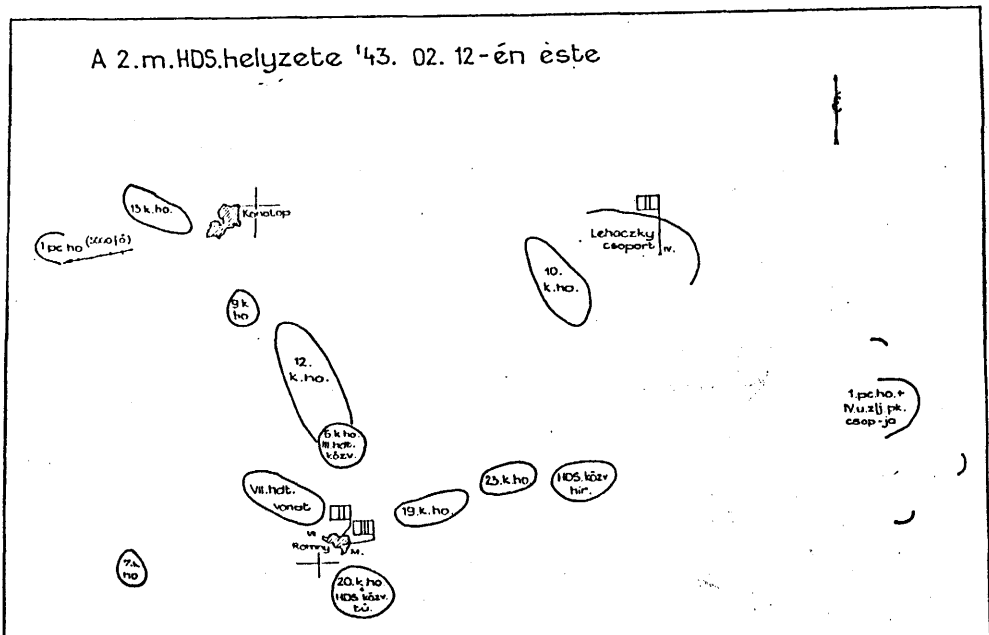
A menetlépcsők számára 11 db éjjeljezési körletet jelöltek ki, ezek egyben a napi menetcélokat is jelentették. A menet 18-án reggel indult, 21-én mindenki pihenőnapot tartott, 23-án az első-, 26-án a harmadik, 28-án a negyedik és március 1-jén az ötödik menetlépcsőnek is be kellett érkeznie az új elhelyezési körletében (14. sz. vázlat, 122. o.)⁸¹

Miközben a hadosztályok készültek a menet folytatására, a honi vezérkarfőnök távirati parancsban a magyar 2. hadsereg parancsnokságnak rendelte alá a szovjet

79 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 585. sz. NM.

80 Uo. 12. fasc. 367. sz. NM.

81 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 590. sz. NM.

13. vázlat. HL 2. m. HDS 12. fasc. 346. sz. NM alapján.

területen lévő összes magyar csapatokat. Maga a hadsereg pedig a „Mitte” hadseregcsoport alárendeltségébe került.⁸²

A IV. hadtestparancsnok – szóbeli parancsra – javaslatot tett a hadtest meglévő létszámkereteiből egy utászszázaddal megerősített könnyű hadosztály felállítására. Ehhez mellékletként felterjesztette a hadtest összesített létszámkimutatását a február 17-ei helyzet szerint, az alakulatok összevonására vonatkozó elképzelését és az anyagi eszközökben jelentkező hiányokat.⁸³ (1., 2. és 3. sz. melléklet. 129-131. o.)

A németekkel való viszony egyre elviselhetlenebbé vált. Több fegyver, fogat, stb. elvételére került sor. Erre való tekintettel a hadseregpáncsnok külön intézkedésben foglalkozott e kérdéssel, és elrendelte, hogy a jövőben fegyvert kell használni mindenkivel szemben, akik honvédegyéneket, vagy alegységeket támadnak meg.⁸⁴

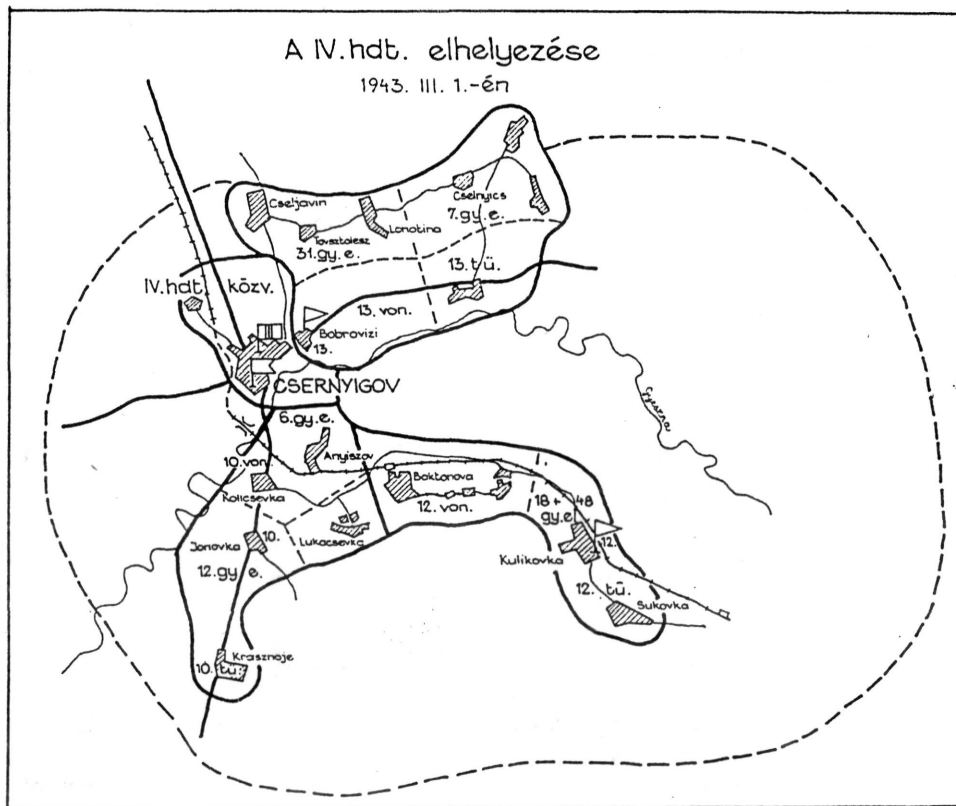
Miközben a IV. és VII. hadtest erői gyalogmenetben folytatták a hátravonást, az I. páncélos hadosztály, a Vargyassy-csoport és a III. hadtest részei vasúton kerültek hátraszállításra. Ugyanakkor elrendelték, hogy a januári, februári harcokról harctudósítást, illetve tapasztalati jelentést kell felterjeszteni.⁸⁵

82 Uo. 11. fasc. 2. m. HDS Naplója. Febr. 17-i bejegyzés.

83 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló, 593. sz. NM.

84 Uo. 12. fasc. 381. sz. NM.

85 Uo. 383-384. sz. NM.

14. vázlat. HL 2. m. HDS 23. fasc. 615. sz. NM (IV. hdt.) alapján.

A hadsereg vezérkari főnök február 20-án a 2. német hadseregparancsnokságon, 23-án a „Mitte” hadseregcsoporthoz tárgyalt – ez utóbbin a hadseregparancsnok is részt vett. A tárgyalások sok kérdést felöleltek, elsősorban azt hangsúlyozták, hogy a hadsereg 4–5 héten belül nem kerül harcképes állapotba. Kifogásolták a németek lekezelő bánásmódját, holott a magyar csapatok helyállása nem ezt érdemli. A tárgyalások után döntés semmiben nem történt.⁸⁶

Február 25-én, mivel a szovjet csapatok elérték Ahtirka körzetét, és NY-i, illetve ÉNY-i előretörésük esetén napok alatt elérhették a hadsereg átszervezési területét, illetve a kijevi Dnyeper-átjárót. A hadseregparancsnokság javasolta az „M” hadseregcsoporthoz a hadsereg átszervezési körletének a Dnyepertől NY-ra való áthelyezését. Ugyancsak kérte a honi vezérkarfőnököt az említett javaslat minden eszközzel való támogatását.⁸⁷

⁸⁶ Uo. 391. sz. és 403. sz. NM.

⁸⁷ Uo. 11. fasc. 2. m. HDS. Naplója. Febr. 25-i bejegyzés.

Bár jóváhagyás a fenti javaslatra nem érkezett, a szükséges előzetes intézkedést az átcsoportosításhoz való felkészüléshez február 28-án kiadták, illetve elrendelték a dnyeperi jégátjárók állapotának napi jelentésekben való felterjesztését.⁸⁸

Március első napjaiban a hadsereg csapatai folytatták a nyugatra való átcsoportosítás előkészületeit. A VII. hadtest és az 1. páncélos hadosztály részei, valamint vonatalakulatok a kijevi híd irányába vonultak. A IV. hadtest felderítő osztagokat küldött ki a dnyeperi és Pripjatyon átvezető jégátjárók felderítésére és előkészítésére. Jelentéseik szerint, ha az idő nem változik és a szükséges burkolatmegerősítéseket elvégzik, még 5-6 napig használható állapotban lesznek.

Március 1-jén a IV. hadtest utóvédje is beérkezett a csernyigovi körletbe. Az utászászlóalj ide való beérkezése 2-án volt várható. Így az egész megmaradt hadtest egyesült az átszervezési körletben.⁸⁹

Március 3-án a ködvető csoport vasúti szállítással Gomelbe érkezett és tovább indult Zsitomirra.⁹⁰ A partizáncsoportok vasútromboló tevékenységének elhárítására megszervezték az átkelőhelyek, vasútvonalak és Csernyigov védelmét is.⁹¹

Március 5-én ismételt sürgetésre megérkezett az „M” hadseregcsoporthoz a magyar hadsereg Dnyepertől NY-ra való hátravonására, de végleges elhelyezési körletet nem adott. Ideiglenesen Zsitomirtól 80 km-re É-ra Korosztény környékét jelölte meg azzal, hogy a visszavonást azonnal meg kell kezdeni. Ennek megfelelően a IV. hadtest számára a hadsereg elrendelte, hogy a szemrevételezett Dnyeper és Pripjaty átjárókon menetét 6-án reggel kezdje meg.

Az ideiglenes gyülekezési körletként Vaszkovicsei–Vjaszovka–Narodicsi–Habnoje (Koroszténytől ÉK-re) területét jelölte meg. Ehhez a hadtest gyalogos és fogatolt részei két menetvonalat kaptak.

a) Csernyigov–Kujbisev–Beloruszkaja–Csernobil–Kaban–Narodicsi–Vaszkovicsei.

b) Csernyigov–Dubrovka–Janov–Lubjanka–Narodicsi–Vaszkovicsei.

A gépkocsizó részeknek a Csernyigov–Koszolec–Kijev–Zsitomir vonalon Korosztényre kellett menetelniük.

A hadtest a jobboldali menetvonalra a 13. hadosztályparancsnok vezetésével a 13. hadosztály és a IV. hadtestközvetleneket, a baloldali menetvonalra a 12. hadosztályparancsnok vezetésével a 10. és 12. hadosztályt, illetve a hadtest vonat fogatolt részeit jelölte ki. A gépkocsizó részek a IV. gépkocsizó vonat csoportparancsnok vezetésével meneteltek. A jégátkelés biztosítása érdekében külön műszaki toldálékot adtak ki.⁹²

Március 6-án reggel a IV. hadtest menetét megkezdte és a további napokban az ütemtervnek megfelelően folytatta. 9-én a Pripjaty jégátjáróinak állapota miatt a hadsereg elrendelte a menetütem meggyorsítását. A hadtest a szükséges intézkedést kiadta.⁹³

Március 10-én a hadseregparancsnokság engedélyével a menetoszlopból elmaradt 105. tábori kórház és a IV. műszaki zászlóalj részei két vasúti szerelvényel

88 Uo. 12. fasc. 425. sz. NM.

89 Uo. 23. fasc. IV. hdt. Napló 1943. márc.–ápr. hónapról, március 1-i bejegyzés.

90 Uo. márc. 3-i bejegyzés.

91 Uo. 619. sz., 624. sz. NM. (IV. hdt.).

92 Uo. 622. sz. NM. (IV. hdt.).

93 Uo. 623., 631., 633. sz. NM. (IV. hdt.).

Csernyigovból Kijeven át Ovrucsba, illetve Korosztényre szállításra kerültek.⁹⁴ A hadtest gépkocsizó része megérkezett Ovrucsba. Ezen a napon látott napvilágot a hadseregparancsnokság intézkedése az újjászervezés végrehajtására. Lényege, hogy a magyar hadsereg megmaradt részeiből a IV. hadtest parancsnoksága alatt egy két (három gyalogezredes) hadosztályból álló hadtest alakul. Az ezzel kapcsolatos összes munkálatokat a IV. hadtestparancsnokság vezeti. A IV. hadtestparancsnokság által felállítandó alakulatok összetételét a 4. sz. melléklet (132–134. o.) szemlélteti. A feleslegessé váló csapatrészek felett a parancsnokságot a VII. hadtestparancsnok vette át. A végrehajtásra vonatkozó részletes intézkedések kiadásra kerültek.⁹⁵ A csapatok a menet folytatása közben megkezdték az új alakulatok szervezeti kereteinek kialakítását.

Március 11-én a még fel nem osztott IV. hadtest összes csapata befejezte a híd nélküli átkelést a Dnyeperen és Pripjaton.

A hadtestparancsnokság március 13-án érkezett meg Ovrucsba, és megkezdte az újjászervezéssel kapcsolatos tevékenységét. Ennek érdekében felvette a kapcsolatot a Jarovkán települt 23. hadosztály parancsnokával és megbeszélték a teendőket. A hadseregparancsnoksággal egyetértésben azzal számoltak, hogy a menetben lévő csapatok március végére érkezhetnek be új elhelyezési körleteikbe. Az újjászervezés kb. négy hetet vesz igénybe. Így április vége előtti alkalmazásával nem lehet számolni.

Ezt az elképzelést a hadseregvezetés felterjesztésében közölte Ukrajna parancsnokával is.⁹⁶

A hadtestparancsnokság az új elhelyezési körletben a más alakulatoktól érkező és a tőlük távozó csoportok irányítására, fogadására tiszték vezetésével irányító állomásokat állított fel. A 16-ág beérkezett alakulatok elhelyezését az 5. sz. melléklet (135. o.) szemlélteti.

Miközben folyt a csapatok beérkezése, a hadtest intézkedett a kiképzés beindítására olyan ütemezésben, hogy április 15-ig az alegységek képesek legyenek partizánok ellen támadólagosan is fellépni. Május végére pedig érik el összekovácsoltságukat és teljes ütőképességüket.⁹⁷ Ezzel együtt javaslatot tettek az ezredparancsnoki és vezérkari tiszti beosztások betöltésére.⁹⁸ A szervezéssel párhuzamosan intézkedést tettek gyors karhatalmi csoport felállítására, illetve partizán-tevékenység elleni rendszabályok bevezetésére, a szálláskörletek védelmére, a gyorsjelentő szolgálat megszervezésére.⁹⁹ Mivel a kiütéses tifusz felütötte a fejét, megszervezték a személyi állomány fertőtlenítését és járványkórház berendezését.

Március 22-én a hadseregparancsnokság intézkedést adott ki a 2. magyar hadsereg részeinek hazaszállítására. Ez azonban az új IV. hadtestre nem vonatkozott. Ugyanakkor a hetente kétszer újra közlekedő szabadságos vonatokon a hadtest 52 fő tiszti és 280 fő legénységi helyet kapott.¹⁰⁰

94 Uo. 634. sz. NM. (IV. hdt.).

95 Uo. 636., 639. sz. NM. (IV. hdt.).

96 Uo. IV. hdt. Napló. Márc. 15-i bejegyzés.

97 Uo. 650. sz. NM. (IV. hdt.).

98 Uo. 651. sz. NM. (IV. hdt.).

99 Uo. 657. sz. NM. (IV. hdt.).

100 Uo. IV. hdt. Napló. Márc. 22-i bejegyzés.

Március 23-án a hadseregparancsnokság kinevezte az újjászerveződő egység- és alegységparancsnokokat.¹⁰¹ A következő nap elrendelte, hogy 26-a és 28-a között minden köteléknél bensőséges megemlékezést kell tartani a Don-menti harcokban hősi halált haltak emlékére. Ezen a napon az átszervezési területre beérkezett alakulatokról az összesített létszámkimutatást a 6. sz. melléklet (136–138. o.) tartalmazza. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy kb. 1320 tisztből és 35 687 fő legénységből tevődik össze az újjászerveződő IV. hadtest.¹⁰²

Március utolsó napjaiban a törzsek szervezési tevékenysége arra irányult, hogy az újjászervezett alakulatoknál a 35 évnél idősebbeket fiatalabbakkal váltsák fel, illetve, hogy a szükséges nehézfegyvereket, tüzérségi és légvédelmi löveganyagot kellő mértékben biztosítsák. Emellett élelmiszer pótagagok kiutalásával (kolbász, szalonna) igyekeztek a személyi állomány legyengült erőállapotát helyreállítani. A hadseregparancsnok végigjárta és megszemlélte az újonnan felállított alakulatokat, és megbeszélést folytatott a parancsnoki állománnyal. A szervezéssel párhuzamosan egyes századok út- és hídépítések, fakitermelés-biztosítási feladatait is ellátták.

Megkezdődött a rövid harctudósítások és tapasztalati jelentések összegzése és a honi vezérkarfőnökségre történő felterjesztése.

Miközben a hadművelleti területen megfeszített ütemben folyt az alakulatok újjászervezése, a magyar felsővezetés erőfeszítése arra irányult, hogy az egész 2. magyar hadsereg hazaszállításra kerüljön. Végül kompromisszumos megállapodás született. Március 23-án a Honvédelmi Miniszter azt jelentette, hogy a 2. magyar hadsereg maradványai zömmel hazaszállításra kerülnek, két megszálló feladatokat ellátó hadosztályt viszont ki kell szállítani.

Közben megindult a „feleslegessé vált” csapatok és kiszolgáló részek hátországba indítása. Ezek között voltak az 1. páncélos hadosztály, a 2. repülődandár, a III. hadtest- és hadseregközvetlen alakulatok részei. Ezek első szállítmányai március 28-ától léptek magyar földre.

A IV. hadtest parancsnoksága hivatalosan április 2-án értesült arról, hogy zömében hazaszállításra kerül. A megszervezés érdekében a hadseregvezetés április 7-én Kijevben parancsnoki eligazításon ismertette a részleteket. Eszerint „...a 2. magyar hadsereg – néhány parancsnokság, csapat- és vonatalakulat kivételével – hazaszállításra kerül. Helyette a hátországból a 18. és a 25. könnyűhadosztály kerül a 2. hadsereg jelenlegi körletébe és ott a VII. hadtestparancsnok parancsnoksága alatt egyelőre megszálló feladatot kap. Az átszervezett IV. hadtest hazaszállítása április hó második felében veszi kezdetét.”¹⁰³

Az elképzelések szerint az első szállítmányok április 17-én indultak volna. Ennek megfelelően gyorsított ütemben adták ki az intézkedéseket a szállítmányok összeállítására, anyagok leadásának előkészítésére, fertőtlenítésre stb. Április 13-án értesültek, hogy a szállítás bizonytalan időre elmarad. A következő napon kapták a tájékoztatást, hogy valószínűleg 24-én indul az első szerelvény.¹⁰⁴

101 Uo. 669. sz. NM. (IV. hdt.).

102 Uo. 673. sz. NM. (IV. hdt.).

103 Uo. IV. hdt. Napló. Január 8-i bejegyzés.

104 Uo. jan. 13-i, 14-i bejegyzés.

A hadtest szállítást szabályzó intézkedéséből kitűnik, hogy összesen 16 db szerelvényel indulnak útba. A szállítás útvonala: Ovrucs, Kazatyin, Kalinovka, Sztaró Konsztantyinov, Grecsany, Tarnopol, Hodorov, Lavocsne, innen a saját helyőrségeikbe. A szállítás időtartama a határig kb. 2 nap, a legtávolabbi helységig kb. 4 nap. A szerelvények összetételét, létszámát kirakóállomást stb. a 7. sz. *melléklet* (139–146. o.) tartalmazza.¹⁰⁵ Mivel az érkező hadosztályok csak a hónap végén indultak az elhelyezési körleteik biztosítására visszamaradtak a 10., 14., 15. és 16. sz. szerelvények. Ezek hazaszállítása május elején külön intézkedésre történt. Az egyes szerelvényekbe 2000 fő került. Ezen kívül ló- és anyagszállító szerelvényeket is beiktattak.

A szerelvények személyi állománya összeállításának menetrendje a következő volt. Első nap a meghatározott helységben megalakult. Másnapra be kellett érkezni Ovrucsba, itt átestek a fertőtlenítésen. Harmadnap bevagoníroztak és indultak. A szállítás, vagonírozás zökkenőmentesen haladt, leszámítva a május 2. és 15. közötti szállítási szünetet a vasútvonalak zsúfoltsága miatt.

A hazaérkező személyi állományt háromhetes egészségügyi zárlat alá vonták. A IV. hadtestparancsnokság és törzse április 26-án 14.10-kor a 315 408 sz. szállítmánnyal indult útba Pécsre. Az országhatárt 29-én 8.30-kor Lavocsnénál lépte át. Május 2-án 9.30-kor érkezett Pécsre. Itt a helyőrség polgári előkelőségei, iskolák stb. ünnepélyesen fogadták a visszatért parancsnokságot. A város és a megye nevében Dr. Esztergár Lajos polgármester köszöntötte a hazatérőket. IV. hadtestparancsnok válaszbeszédében megköszönte a szokatlanul meleg fogadtatást.¹⁰⁶ A többi helyőrségekben is hasonló fogadtatásban részesítették a harctérről érkezőket.

Összegzőképpen, végigkövetve az 1943-ban lezajlott eseményeket, megállapítható, hogy a IV. hadtest csapatai – figyelembe véve szervezeti felépítésüket, fegyverzeti és anyagi ellátottságukat, gépesítettségüket és manőverező képességüket, vezetettségüket, a csapatok, törzsek összeszokottságát, kiképzettségét és erkölcsi motivációs állapotát, a különösen hideg téli időjárást, a harcképességéhez nem illő, irreálisan széles kiterjedésű védelmi feladatát, illetve, hogy a velük szemben támadó szovjet csapatok jelentős erőfölényben voltak – megállták a helyüket. Ez még akkor is igaz, ha a védelem folyamán – a parancsnokok, törzsek és katonák zömének az emberi teljesítőképesség végső határát meghaladó erőfeszítése ellenére – az alakulatok nagy része felmorzsolódott.

A 13. hadosztály a szovjet támadás után – igaz nem a főcsapás irányában védett – mindaddig tartotta állásait, amíg az lehetséges volt, csak parancsra vonultak vissza. Később az osztrogozsszki bekerítésben is a végsőkéig kitartott, majd kitört és hosszú időn át az ellenség tűzhatása alatt vonult vissza.

A 12. hadosztály január 14-én a csucsjei hídfőből kiinduló, többszörös túlerőben lévő szovjet csapatok támadásának fő irányába esett. A mintegy tíz órás harc alatt a hadosztály személyi állományának és tüzerszközeinek 70%-át elvesztette. A későbbiek folyamán ad hoc csoportok fejtettek ki kisebb-nagyobb ellenállást visszavonulás közben.

105 Uo. 714., 721. és 735. sz. NM. (IV. hdt.).

106 Uo. IV. hdt. Napló, utolsó bejegyzés.

A 10. hadosztály a meghatározottak szerint tartotta védőállását. Igaz, ők sem a főcsapás irányába tevékenykedtek. Balszárnyuk átkarolása után, parancsra kezdték meg az arcvonal visszavételét. Ebben a helyzetben érte őket a szovjet csapatok nagyerejű csapása, illetve a szárnyukat megkerülő erők kijutottak a hátukba. Így a helyzet már nem volt stabilizálható, a kötelékek felbomlottak.

Fontos megjegyezni, hogy a hadtest hadosztályainak kritikus helyzetbe jutásában, felmorzsolódásában jelentős szerepe volt annak, hogy a hadseregpartalék Cramer-hadtest – nem a magyar hadseregvezetés hibájából – nem hajtotta végre a tervezett és ígért ellencsapásokat. Ezek elmaradásával a már későn elrendelt visszavonásokat nem lehetett szervezeten végrehajtani.

A visszavonulás folyamán a hadsereg-, hadtest- és hadosztályparancsnokságok hihetetlen erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy a szervezetlenül összekeveredett kisebb-nagyobb csoportokból harc képes alegységeket szervezzenek, és útját állják az üldözésbe átment előretörő ellenségnek. Előbb Bugyonnij körzetében, majd az Oszkol völgyében.

A parancsnokságok figyelme arra is kiterjedt, hogy a harcra már nem képes csapat- és vonatrészek, fegyvertelen csoportok visszaözönlésének szervezett formát adjon. Nehezítette a feladatmegoldást, hogy a németek a magyar csapatokkal szemben nem fegyvertárhoz méltó magatartást tanúsítottak. Nem adták meg a szükséges tájékoztatást. Nem biztosították a kellő anyagi ellátást, a vasúti és egyéb szállítási lehetőségeket. A felterjesztett kérelmekre nem, vagy csak késve reagáltak. Napirenden voltak a különböző atrocitások, illetve az a törekvés, hogy a még harcoló csapatrészeket német parancsnokság alá vonják és utóvédként alkalmazzák őket. Ugyancsak akadályozó tényezőként hatott az állandó partizánveszély.

Mindezek ellenére február közepétől a visszavonulás egyre szervezettebb formát öltött. A Dnyepertől NY-ra lévő gyülekezési körletben az új IV. hadtest szervezeti kereteinek kialakítása, felszerelése, kiképzése a nehézségek ellenére ütemesen folyt. A hazaszállítás előkészítéséről és lebonyolításáról is ugyanez mondható el.

A JEGYZETEKBEN ÉS A MELLÉKLETEKBEN ALKALMAZOTT
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- av.	= aknavető	- löv.	= lövész
- á.	= ágyú	- m.	= magyar
- dd.	= dandár	- mé.	= mérő
- eü.	= egészségügyi	- mk.	= mozgó konyha
- élm.	= élelmező	- mkp.	= motorkerékpár
- fejr.	= felderítő járőr	- mu.	= munkás
- forg. szab.	= forgalomszabályzó	- mű.	= műszaki
- fog.	= fogatolt	- np.	= nehézpuska
- gd.	= gárda	- n.	= német
- gpp.	= géppisztoly	- ol.	= olasz
- gpu.	= géppuska	- ojmű.	= országos jármű
- gsz.	= golyószóró	- oszt.	= osztály
- gk.	= gépkocsi	- o.	= oszlop
- gv.	= gránátvető	- pc.	= páncélos
- gpv.	= gépvontatású	- pct. á.	= páncéltörő ágyú
- gy. e.	= gyalogezred	- pu.	= puska
- HDS	= hadsereg	- pság.	= parancsnokság
- hdt.	= hadtest	- pi.	= pisztoly
- ho.	= hadosztály	- seb. száll.	= sebesült szállító
- hop.	= hadosztályparancsnok	- szd.	= század
- hír.	= híradó	- szgk.	= személygépkocsi
- hu.	= huszár	- tar.	= tarack
- k.	= könnyű	- T.	= tartalék
- ko.	= kocsi	- tám. csop.	= támogató csoport
- közv.	= közvetlen	- ti.	= tiszt
- koo.	= kocsioszlop	- tgc.	= tehergépkocsi
- kp.	= kerékpár	- tü.	= tüzer
- köz.	= közepes	- ü.	= üteg
- legs.	= legénység	- u.	= utász
- lgv. gá.	= légvédelmi gépágyú	- vh.	= vegyi harc
- lov.	= lovas	- von.	= vonat
- lősz. kez.	= lőszerkezelő	- zlj.	= zászlóalj

MELLÉKLETEK

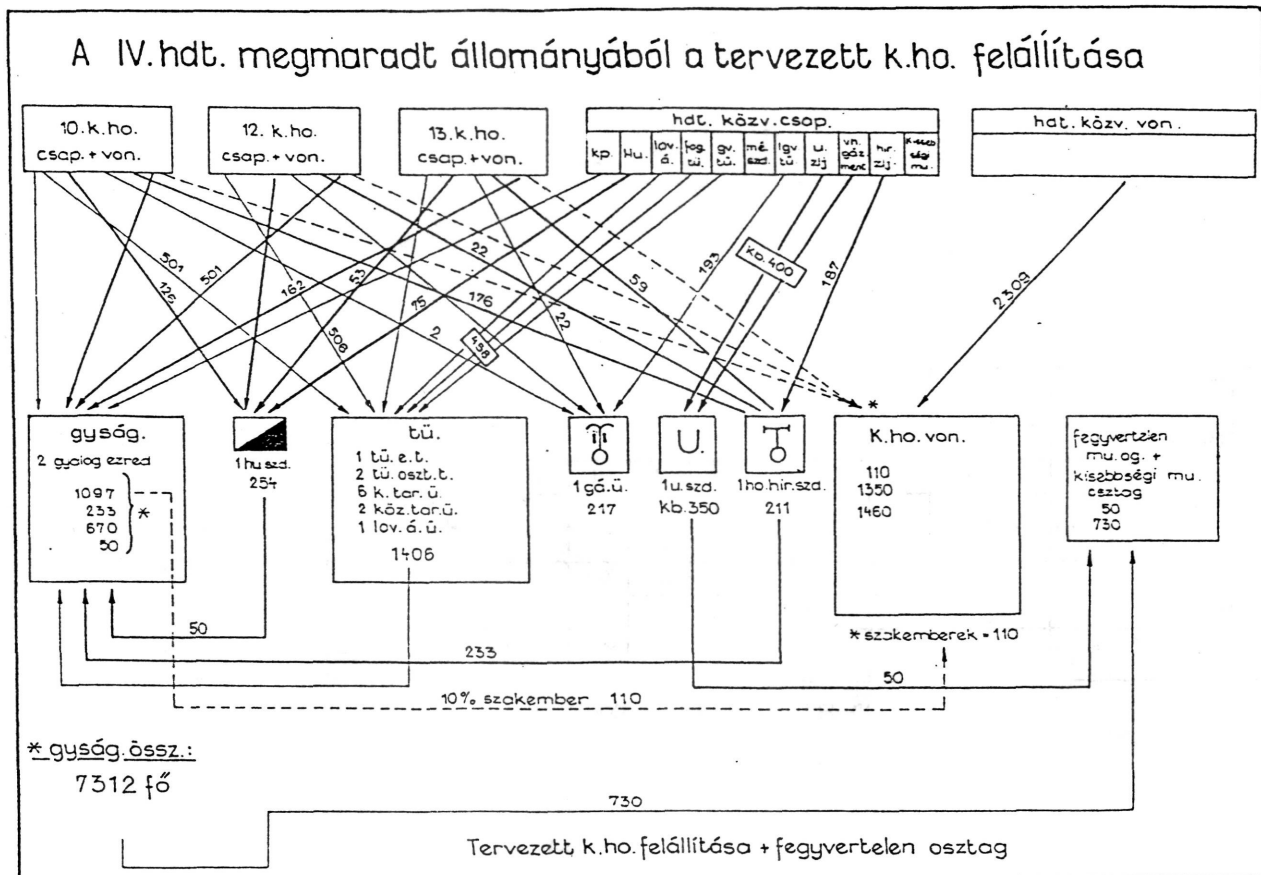
1. sz. melléklet

A IV. HADTEST ÖSSZESÍTETT LÉTSZÁMKIMUTATÁSA 1943. FEBRUÁR 17-ÉN ESTE*

Alakulat	ti.	legs.	ló	ojmű.	taliga	mk.	tal. k.	mkp.	szgk.	tgk.	pu.	gsz.	gp.	np.	gv.	av.	pct. á.	gpi.	pi.	Megi.
10. k. ho.	185	4080	868	144					3	14	2638	20	3	3	3			52	669	
12. k. ho.	124	2543	732	100		6			6	7	1231	8						20	344	
13. k. ho.	164	2482	359	50		2	5	1	2	4	1265	13	6					56	567	
IV. hdt. közv.	40	972	212	24		2			4	22	737	5	4	1				26	46	
Összesen	513	10077	2171	318		10	5	1	15	47	5871	46	13	4	3			154	1626	
IV. hdt. von.	169	2309	701	176		2		1	13	20	1143	15	6					33	62	
Csap.+von. Összesen	682	12386	2872	494		12	5	2	28	67	7014	61	19	4	3			187	1688	

* HL 2. HDS 23. fasc. 487/IV. hdt. I. a. 43/II. 18. sz., 1. sz. melléklet alapján

A IV. hdt. megmaradt állományából a tervezett k.ho. felállítása

KIMUTATÁS
A IV. HADTEST ANYAGI HELYZETÉRŐL ÉS A HIÁNYZÓ ANYAGOKRÓL 1943. FEBRUÁR 17-ÉN*

Egység	ló	ojmű.	taliga	mk.	taliga kony- ha	mkp.	szgk.	tgk.	klgs. gk.	pu.	gsz.	gp.	np.	gv.	av.	pct. á.	gpi.	pi.	löv.	lgv. gá.	Megj.
k. ho. tö.	42	16		1		3	6	5	2	80		2					10	69			
2. gy. e.	1970	646	192	34	6	8	4			4400*	226	82	40	36	40	40	136	3372			+ zlj-ként 600 p. szám.
1. hu. szd.	282	12	2	1						215	12		2				4				
tü. e. (9. ü.)	1421	378		9	3		3			1200	21	18					31	790	36		
lgv. gá. ü.						7	8	22	2	110	4						5	108		6	
u. szd.	75	29			3		3	1		300	4	2					5	42			
hír. szd.	85	38				1	3	6	2	110							5	101			
ho. von.	1602	714		4	11	9	21	42	21	2000	10	10					20	815			
ho. össz. „Kell”	5437	1833	194	49	23	27	48	74	27	8415	277	114	42	36	40	40	216	5297	36	6	
IV. hdt. össz.	2872	494		12	5	2	28	67		7014	61	19	4	3			187	1688	12	3	
k. ho. feláll- hoz hiány	2565	1339	194	37	18	25	20	7	27	1401	216	95	38	33	40	40	29	3609	24	3	

* HL 2. HDS 23. fasc. 487/IV. hdt. I. a. 43/II. 18. sz., 3. sz. melléklet alapján

KIMUTATÁS A IV. HDT. PSÁG. ÁLTAL FELÁLLÍTANDÓ
ALAKULATRÓL*

Új hadrendi alakulat		Megalakul az alábbi régi hadrendi alakulatokból		
		Megnevezés	Melyik idegen hdt-ből	
IV. hdt. pság.		IV. hdt. pság.		
12. ho.	12. hop.	12. k. hop.		
	31. gy. e.	epság.+közv.	31. epság.	
		18/I. zlj.	18/I. zlj. 18/II. zlj.	
		31/II. zlj.	1/I. zlj. 31/II. zlj. 31/III. zlj.	VII. hdt-től
		18/III. zlj.	18/III. zlj.	
	35. gy. e.	epság.+közv.	3. epság.	III. hdt-től
		4/I. zlj.	4/I. zlj. 4/II. zlj. 4/III. zlj.	III. hdt-től
		35/II. zlj.	35/I. zlj. 35/II. zlj. 5/III. zlj.	III. hdt-től
		8/III. zlj.	38/II. zlj. 8/III. zlj. 38/I. zlj.	
	36. gy. e.	epság.+közv.	36. epság.	
		36/I. zlj.	36/I. zlj. 36/III. zlj.	
		6/II. zlj.	6/II. zlj.	
		37/III. zlj.	37/I. zlj. 37/III. zlj. 7/II. zlj.	
	12. lov. szd.		10., 12., 13., 17. lov. szd.	
	12. tü. e.		10., 12., 13. k. ho-tü-éből	
	IV. u. zlj.		a hds. mű. pk. int. szerint	
	12. ho. hír. zlj.		IV. hdt. hír. zlj. 10., 12., 13. k. ho. hír. szd. 104. távi. ép. szd. IV. távi. ép. szd.	
Mu. alakulatok		a hds. mű. pk. int. szerint		
12. ho. vonat		10., 12., 13. k. ho-ok vonatából a fsmstr. int. szerint		

23. ho.	23. hop.		23. k. hop.	
	3. gy. e.	epság.+közv.	3. epság.	III. hdt-től
			52. epság.	III. hdt-től
		32/I. zlj.	32/I. zlj. 32/III. zlj.	VII. hdt-től VII. hdt-től
		3/II. zlj.	3/I. zlj. 3/II. zlj. 3/III. zlj. 22/I. zlj. 22/II. zlj. 22/III. zlj.	III. hdt-től III. hdt-től III. hdt-től III. hdt-től III. hdt-től III. hdt-től
		16/III. zlj.	46/I. zlj. 46/II. zlj. 16/III. zlj. 47/I. zlj. 47/II. zlj. 17/III. zlj.	III. hdt-től III. hdt-től VII. hdt-től III. hdt-től III. hdt-től III. hdt-től
	13. gy. e.	epság.+közv.	13. epság. 14. epság.	
		12/I. zlj.	12/I. zlj. 12/II. zlj. 12/III. zlj.	VII. hdt-től VII. hdt-től VII. hdt-től
		13/II. zlj.	13/I. zlj. 13/II. zlj. 13/III. zlj.	VII. hdt-től VII. hdt-től VII. hdt-től
		14/III. zlj.	14/I. zlj. 14/II. zlj. 14/III. zlj.	VII. hdt-től VII. hdt-től VII. hdt-től
	24. gy. e.	epság.+közv.	24. epság.	
		24/I. zlj.	24/I. zlj. 54/III. zlj. 54/III. zlj.	VII. hdt-től VII. hdt-től VII. hdt-től
		23/II. zlj.	23/I. zlj. 23/II. zlj. 53/III. zlj.	VII. hdt-től VII. hdt-től VII. hdt-től
		21/III. zlj.	21/I. zlj. 21/II. zlj. 21/III. zlj.	III. hdt-től III. hdt-től VII. hdt-től
	23. lov. szd.		19., 20., lov. szd.	
	23. tü. e.		19., 20., 23. k. ho-tü-éből	
	152. u. zlj.		a hds. mű. pk. int. szerint	
	23. ho. hír. zlj.		VII. hdt. hír. zlj. 19., 20., 23. k. ho. hír. szd. 107. távi. ép. szd. VII. távi. ép. szd.	
	Mu. alakulatok		a hds. mű. pk. int. szerint	
	23. ho. vonat		a 19., 20., 23. k. ho-ok vonatából a fszmstr. int. szerint	

Hdt. közv. tü.	III., IV., VII. hdt. közv. fog. tü.
Hdt. közv. lgv. tü.	A megmaradt egész hds. lgv. tü.-ből
Hdt. közv. mű. alakulatok	A hds. mű. pk. int. szerint
<i>IV. hdt. hír. zlj.:</i>	52. hír. zlj. 53. hír. zlj. IV. és VII. hdt. hír. zlj. n. szd-aitól
Hdt. közv. mű. alakulatok	A hds. mű. pk. int. szerint
Hdt. közv. vonat	A hds. fszmstr. int. szerint

Megjegyzés: Az ezen felül szükséges személyi és egyéb kiegészítéseket a IV. hdt. pság. közvetlenül igényelje a VII. hdt. pság-tól az általa gyűjtendő fennmaradó részből.
Cél, hogy a hadiállományt elérje, illetve minél jobban megközelítse.

** HL 2. HDS 12. fasc. 902/2. HDS 1. a. 43. III. 9. sz., 2. sz. melléklete alapján*

KIMUTATÁS
A 23. HO-HOZ III. 16-ÁN ESTIG BEÉRKEZETT ALAKULATOKRÓL
ÉS AZOK ELHELYEZÉSÉRŐL

Melyik új alakulathoz	Melyik régi hadrendi kötelék	Elhelyezés hol	Megjegyzés
IV. hdt. pság.	IV. hdt. pság.	Ovrucs	
12. hop.	12. k. hop.	Ovrucs	
IV. u. zlj.	IV. u. zlj.	Podrudje	
23. hop.	23. k. hop.	Vjaszovka	
3. gy. e.	3. gy. e.+közv.	3. gy. e. t.+közv.	Narodicsi
	32./I. zlj.	32./I. zlj. 32./III. zlj.	
	3./II. zlj	3./I. zlj.	Selez
	16./III. zlj.	47./I. zlj.	Sakusili
47./II. zlj.			
47./III. zlj.			
13. gy. e.	12/I. zlj.	12./I. zlj.	Serev
		12./II. zlj.	
		12./III. zlj.	
24. gy. e.	epság.+közv.	24. gy. e. pság.	Polts
	24./I. zlj.	24./I. zlj.	Gomarnja
		54./II. zlj.	
		54./III. zlj.	
	21./III. zlj.	21./I. zlj.	Mlini
21./II. zlj. 21./III. zlj.			
IV. köz. tü. o.	24./II. tü. o.	Karcsevka	
	21./II. tü. o.		
	2./1. lov. á. ü.		
IV. gpv. tar. ü.	IV. gpv. tü. o.	Kirdani	
IV. mé. szd.	IV. mé. szd.	Rulevcsina	
IV. lgv. tü. o.	IV. lgv. tü. o.	Ovrucs-Potapovicsi	
	10. lgv. gá. ü. (részei)		
	12. lgv. gá. ü.		
	13. lgv. gá. ü.		
	VIII. lgv. tü. o.		
	III. lgv. tü. o.		
	VII. lgv. gá. ü.		
IV. hír. z.	IV. hír. zlj.	Ovrucs	
	53. hír. zlj.		
VIII. kp. zlj.	VIII. kp. zlj.	Gusov	
Követő kik. csop.		egyelőre Ovrucs	

HL 2. HDS 23. fasc. 648 sz. NM. (hdt.) alapján

ÖSSZESÍTETT KIMUTATÁS AZ ÚJJÁSZERVEZŐDŐ IV. HADTEST LÉTSZÁMÁRÓL 1943. MÁRCIUS 24-ÉN
HADTESTKÖZVETLENEK

Alakulat	Ti.	leg.	ló.	fog. jmű.				gépjármű						fegyverzet							Löveg					
				ojm.	szán	mk.	tal. k.	szgk.	tgk.	mkp.	vont.	typ.	busz	pu.	gsz.	gp.	gpi.	pi.	np.	gv.		av.	pct. á.			
Hdt. közv. csop.	Hdt. törzs	66	256	11	10		2		13	14	1		6	1	160	2	2	6	167							
	VIII. kp. zlj.	19	655					3							360	12	2	18	68	2						
	IV. fog. köz. tü. o.	27	558	39	18		1								298	1	1	6	102							
	IV. gpv. tar. ü.	17	311	26			1		3	2			5		226	3	3	16	35							
	IV. mé. szd.	3	170	25	4		1								165	2		2	25							
	2/1. lov. á. ü.	5	115	138	10		1								114	1	2	3	18							3 Skoda
	IV. pct. á. ü.	2	62	12	1										44	2		3	15							
	IV. lgv. tü. o.	69	1613	51	36			2	10	12		2			850	9	5	28	282							3 gá.
	151. u. zlj.	A hds. mű. pk. még nem adta át, a hdt. körletébe még nem érkezett be.																								
	IV. hír. zlj.	37	931	42	20					14	19			44		1001	1		9	85						
Összesen:	245	4671	344	99		6	5	40	47		2	55	1	3218	33	15	91	797	2							3 Skoda 3 gá.
Vonat	102	2314	633	257		3	5	16	47	3			1	1647	29	6	17	326								
Mu. alakulatok	A hds. mű. pk. még nem adta át, a hdt. körletébe még nem érkezett be.																									
Végösszeg	347	6985	977	356		9	10	56	94	3	2	68	2	4865	62	21	108	1123	2							3 Skoda 3 gá.
Ködvető csoport*	47	927	291	73		7		2	5					662	11	9	20	208								28 kv.

* A ho.-k II. tü. oszt.-i a kik. tartamára egyelőre még össze vannak vonva.

HL 2. HDS 23. fasc. 673. sz. NM. (IV. hdt.) alapján

12. HADOSZTÁLY

Alakulat	ti.	leg.	ló.	fog. jmf.				gépjármű					fegyverzet								Löveg						
				ojm.	szán	mk.	tal. k.	szgk.	tgk.	mkp.	vont.	typ.	busz	pu.	gsz.	gp.	gpi.	pi.	np.	gv.		av.	pct. á.				
12. ho. pság.	27	117	35	14				6	9			1			62	1	2	1	22								
31. gy. e. e. pság.+közv.	19	446	74	41		1		1							290			14	85								
18/I. zlj.	27	834	78	29		1	1								554	6	4	23	76	1							
31/II. zlj.	34	1052	77	24		1									502	3	1	17	105	1		1					
18/III. zlj.	24	914	116	37		2									688	3		8	116								
Összesen:	104	3246	345	131		5	1	1							2034	12	5	62	382	2		1					
35. gy. e. e. pság.+közv.																											
4/I. zlj.																											
35/II. zlj.																											
8/III. zlj.																											
Összesen:	*	58	1978	48	15			9							1197		1	6	260								
36. gy. e. e. pság.+közv.	26	910	85	54		1									594			5	146								
36/I. zlj.	29	1120	54	33											782	3	3	9	112		2						
6/II. zlj.	28	963	83	50		1									736	6		9	161								
37/III. zlj.	42	1272	129	52		3									670	7	2	21	136	1							
Összesen:		125	4265	351	189			5							2782	16	5	44	555	1	2						
12. lov. dd.	11	580	290	28		1									462	14		21	46	4							
12. ü. e. e. t.																											
I. oszt.																											
II. oszt.																											
Összesen:	**	105	2434	1480	84		5	1							1932	23	2	47	453								
IV. u. zlj.	23	800	173	37		1		2	10						649	7	3	13	63								
12. hír. zlj.	12	472	56	29					3				1		370	3		11	32								
Mu. ala.-ok																											
Vonat	96	2325	1749	281		1	10	1							1253		1	9	261								
Végösszeg	561	16212	4527	808		27	12	10	22				2		10741	76	19	214	2076	7	2	1					

* részleteiben még nem volt megállapítható

** részleteiben még nem volt megállapítható, a követhető oszt.-ok egyelőre a kik.-re még egyesítve vannak (létszámukat l. a hdt. közv.-nél)

23. HADOSZTÁLY

Alakulat	ti.	leg.	ló.	fog. jmű.			gépjármű						fegyverzet							Löveg				
				ojm.	szán	mk.	tal. k.	szgk.	tgk.	mkp.	vont.	typ.	busz	pu.	gsz.	gp.	gpi.	pi.	np.		gv.	av.	pct. á.	
23. ho. pság.	26	121	2	1			1	3	6	2		2	1	52		1	5	40						
3. gy. e.																								
e. pság.+közv.	29	528	28	9		1		1						247			2	26						
32/I. zlj.	23	727	52	4		1								345	2		6	81						
3/II. zlj.	36	771	26	8		2								454	4	8	15	114						
16/III. zlj.	44	1292	24	7		2								611	10	3	20	128						
Összesen:	132	3318	130	28		6		1						1657	16	11	43	349						
13. gy. e.																								
e. pság.+közv.	14	234	41	15			1							66				22						
12/I. zlj.	29	866	142	49		2								627	11	9	21	123	2	2				
13/II. zlj.	26	1024	107	35		1								748	4		16	129						
14/III. zlj.	9	668	43	10										62				24						
Összesen:	78	2792	333	109		3	1							1503	15	9	37	298	2	2				
24. gy. e.																								
e. pság.+közv.	23	516	24	10		1								232				74						
24/I. zlj.	30	1124	76	27			1							639	4	1	13	150						
23/II. zlj.	4	550	76	20		1								89			3	41						
21/III. zlj.	32	847	48	19			1							419	5		8	96						
Összesen:	89	3037	224	76		2	2							1379	9	1	24	361						
23. lov. szd.	12	393	250	15		1								306	10		31	31						
23. tü. e.																								
e. t.																								
I. oszt.																								
II. oszt.																								
Összesen:	81	1810	281	72		4	3	2						966	8	1	29	325						
152. u. zlj.	A hds. mű. pk. még nem adta át, a hdt. körletébe még nem érkezett be.																							
23. hír. zlj.	14	259	30	13					7					195			4	39						
Mu. ala.-ok	Még nincsenek megalakulva.																							
Vonat	31	719	221	59		1	1	4	11			5		386	5		13	81						
Végösszeg	463	12458	1471	373		17	8	12	24	2		7	1	6444	63	23	186	1524	2	2				

* részleteiben még nem volt megállapítható, a ködvető oszt.-ok egyelőre a kik.-re még egyesítve vannak (létszámukat l. a hdt. közv.-nél)

**A HAZASZÁLLÍTÁST VÉGREHAJTÓ TIZENHAT SZERELVÉNY FONT
OSABB ADATAI***

1. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
23. tü. e.	IV/2. ü.	1	54	Székesfehérvár	László Jenő alezredes
3. gy. e.	3/I. zlj.	2	157		
	3/III. zlj.	2	119		
	3. gy. e.+ek.	4	72		
IV. pct. á. ü.	13. pct. á. szd.+1/1. á. ü.	2	52	Hajmáskér	
35. gy. e.	4/III. zlj.	4	242	Veszprém	
	35/II. zlj.	8	310	Körmend	
	35. gy. e.+ek.	6	181		
	35/I. zlj.	8	272	Szombathely	
	35/gy. e. t.+ 35/árk. szd.	14	197		
5/III. zlj.	14	312	Kőszeg		

1. sz. szállítmány összesen:

65 1968

Szállítmányszám: 315401

Megalakulási hely: Csvábi

Megalakulási idő: ápr. 22-én

Ovrucsba érkezzen: ápr. 23-án 8.00-ra

Berak. ápr. 24-én: 06.00–08.00-ig

Indul: ápr. 24-én 08.50-kor

2. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
12. ho. von.	10. lgv. gp. szd.	2	34	Lengyeltyóti	Markó László őrnagy
	111., 112. ko. o.		106	Tab	
3. gy. e. IV. mé. szd.	47/I. zlj.	2	114	Nagykanizsa	
	III. mé. szd.	5	62		
3. gy. e.	47/II. zlj.	1	179	Csáktornya	
IV. mé. szd.	IV. mé. szd.	3	155	Pécs	
31. gy. e.	18/II. zlj.	10	383	Sárbogárd	
36. gy. e.	36. gy. e.+tek.	2	109	Nagyatád	
	6. gy. e.+ek.	1	107		
	6/III. zlj.	7	177		
	36/III. zlj.	4	73		
35. gy. e.	17/III. zlj.	14	183	Zalaegerszeg	

2. sz. szállítmány összesen:

51 1682

Szállítmányszám: 315402

Megalakulási hely: Vel. Fosznya

Megalakulási idő: ápr. 22-én

Ovrucsba érkezzen: ápr. 23-án 08.22-re

Berak. ápr. 24-én: 12.00–14.00-ig

Indul: ápr. 24-én 14.11-kor

3. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
IV. köz. tü. e.	5/II. tü. e. 46/I. zlj.	10	181	Győr	Harkay László alezredez
		4	166		
3. gy. e.	22/I. zlj. 22/II. zlj. 52/gy. e. t.+ek. 52. gy. e. lov. szak.	11	162	Komárom	
		9	176		
		12	232		
		6	100	Tata	
	3/II. zlj.	7	312	Magyaróvár	
35. gy. e.	4/I. zlj. 4/II. zlj.	9	275		
		12	353		
35. gy. e. t.	35. hu. szak.		24	Sopron	

3. sz. szállítmány összesen:

80 2008

Szállítmányszám: 315404

Ovrucsba érkezzen: ápr. 24-én 08.00-ra

Megalakulási hely: Csvábi

Berak. ápr. 25-én: 06.00–08.00-ig

Megalakulási idő: ápr. 23-án

Indul: ápr. 25-én 08.50-kor

4. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
31. gy. e.	38/II. zlj. 48/gy. e. t.+ek.	1	18	Pécs	Debrecezy Pál százados
		4	39		
35. gy. e.	8/III. zlj. 38/I. zlj.	12	318		
		6	198		
12. ho. von.	10. élmo. 12. élmo.	4	58		
		6	123		
IV. hdt. von.	IV. élmo. IV/1. fog. von. csop. pság. IV/1. ko. o. 113. ko. o. IV/2. gk. von. csop. pság. IV/1., 2. tgg. o.	23	442		
12. lov. szd.	10. lov. szd. 12. lov. szd.	3	125		
		2	160		
12. hír. zlj.	10. hír. szd. 12. hír. szd.	3	131		
		3	128		
12. ho. von.	12. k. ho. etü. o.	5	70		

4. sz. szállítmány összesen:

61 1810

Szállítmányszám: 315405

Ovrucsba érkezzen: ápr. 24-én 13.00-ra

Megalakulási hely: Vel. Fosznja

Berak. ápr. 25-én: 12.00–14.00-ig

Megalakulási idő: ápr. 23-án

Indul: ápr. 25-én 14.11-kor

5. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
IV. pct. á. ü.	12. pct. á. szd.	2	64	Tolna	Teasdale Gaston alezredés
IV. hdt. von.	IV. lősz. kez. o.	1	112		
31. gy. e.	18/III. zlj.	9	423		
	48/III. zlj.	4	167		
12. tü. e.	12. tü. e.	20	276		
12. ho. von.	12. lősz. kez. o.	2	45		
12. hír. zlj.	104. távi. ép. szd.	1	91	Pécs	
12. ho. von.	10. k. ho. eü. o.	8	119		
	10. seb. száll. gk. o.		30		
	10. süto.		95		
	12. süto.	3	186		
	10. és 12. ho. von. pság+ 12/1-4. ko. o. 10/1-4. ko. o.+ IV/3., 5., ko. o.	21	405		

5. sz. szállítmány összesen:

71 2013

Szállítmányszám: 315407

Megalakulási hely: Csvábi

Megalakulási idő: ápr. 24-én

Ovrucsba érkezzen: ápr. 25-én 08.00-ra

Berak. ápr. 26-án: 06.00-08.00-ig

Indul: ápr. 26-én 08.50-kor

6. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
IV. pct. á. ü.	10. pct. á. szd.+ 11/1. á. ü.	2	52	Pécs	Pásztor Lajos alezredés
31. gy. e.	48/I. zlj.	1	194	Szekszárd	
IV. hdt. tö.	IV. hdt. törzs	60	250	Pécs	
IV. gpv. ü.	IV. gpv. tü. o.	12	202		
IV. lgv. tü. o.	IV. lgv. tü. o.	20	510		
	10-12. lgv. gá. ü.				
IV. hír. zlj.	IV. hír. zlj.	13	319		

6. sz. szállítmány összesen:

108 1533

Szállítmányszám: 315408

Megalakulási hely: Ovrucs

Megalakulási idő: ápr. 25-én 08.00-13.00-ig

Berak.: ápr. 26-án 12.00-14.00-ig

Indul: ápr. 26-án 14.11-kor

7. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
36. gy. e.	6. gy. e.+ek.	8	218	Kaposvár	Osskó Alfréd őrmagy
	36. gy. e.+ek.	13	284		
	6/I. zlj.	10	322		
35. gy. e.	36/I. zlj.				
	38/II. zlj.+ 38. ek.	11	254	Pélmonostor	
31. gy. e.	18/I. zlj.	13	490		
12. ho. von.	12. lgv. gp. szd.	4	53	Szekszárd	

7. sz. szállítmány összesen:

70 1974

Szállítmányszám: 315410

Ovrucsba érkezzen: ápr. 26-án 08.00-ra

Megalakulási hely: Csvábi

Berak.: ápr. 27-én 06.00–08.00-ig

Megalakulási idő: ápr. 25-én

Indul: ápr. 27-én 08.50-kor

8. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
36. gy. e.	6/II. zlj.	17	505	Kaposvár	Somoskőy László alezredes
12. tü. e.	10. tü. e.	30	686		
12. ho. von.	10. lősz. kez. o.	1	47		
12. ho. t.	12. ho. t.	34	218		
31. gy. e.	18. gy. e. t.+ek.	6	121	Szekszárd	
IV. lgv. tü. o.	13. lgv. gá. ü.	6	110	Baja	
103. forg. szab. szd.	103. forg. szab. szd.	6	179		
101. lgv. tü. o.	101. lgv. tü. o.	2	85	Budapest	

8. sz. szállítmány összesen:

102 1951

Szállítmányszám: 315411

Ovrucsba érkezzen: ápr. 26-án 13.00-ra

Megalakulási hely: Vel. Fosznya

Berak.: ápr. 27-én: 12.00–14.00-ig

Megalakulási idő: ápr. 25-én

Indul: ápr. 27-én 14.11-kor

9. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
13. gy. e.	13. gy. e. lov. szak.	1	8	Bács-Tapolca	Seregély István alezredes
36. gy. e.	36. gy. e. lov. szak.	1	11		
12. lov. szd.	13. lov. szd.	2	149		
IV. hdt. von.	105. htp. zlj.	21	436	Kiskőrös	
12. ho. von.	116. ko. o.	2	73	Kunszentmiklós	
3. gy. e.	32/I. zlj.	10	279	Esztergomtábor	
23. ho. von.	133. MÁVAUT oszt.	2	48	Budapest	
12. ho. t.	130. tdk. o.	1	62		
31. gy. e.	31. gy. e. pság. +ek.	17	396		
	1/I. zlj.	7	262		
	31/II. zlj.	9	232		
IV. hdt. mű. pk.	101. vízműszaki szakasz	2	85		

9. sz. szállítmány összesen:

75 2081

Szállítmányszám: 315413

Ovrucsba érkezzen: ápr. 27-én 08.00-ra

Megalakulási hely: Csvábi

Berak.: ápr. 28-én: 06.00–08.00-ig

Megalakulási idő: ápr. 26-án

Indul: ápr. 28-án 08.50-kor

10. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
IV. gv. ü.	5/1. ü.	1	24	Szeged	
IV. hdt. von.	V. üza. o.	1	23		
	V/1. süto.	3	103		
12. ho. von.	13. seb. száll. gk. o.	1	10		
	V/1. tdk. o.	2	34		
12. hír. zlj.	13. hír. szd.	2	125		
31. gy. e.	37/III. zlj.	8	348	Kiskunfélegyháza	
12. ho. von.	13. süto.	2	63		
	13. élmo.	5	81		
	13. von. pság.	10	25		
	13. lgv. gp. szd.	1	23		
	13/1. ko. o.	1	76		
	13/2. ko. o.	2	45		
	13/3. ko. o.	2	47		
13/4. ko. o.	1	35			
31. gy. e.	37/I. zlj.	14	307		
12. tü. e.	13. tü. e.	29	549	Kecskemét	
12. ho. von.	13. etü. o.	4	37		
	13. lősz. kez. o.	1	27		

10. sz. szállítmány összesen:

90 1982

Megalakulási hely:

Megalakulási idő:

Ovrucsba érkezzen:

11. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
31. gy. e.	7/II. zlj.	13	339	Cegléd	Vitéz Muzsaj Ferencz ezredes
12. ho. von.	V/3. 3. k. o.	1	39	Nagykőrös	
3. gy. e.	32/III. zlj.	11	242	Jászberény	
IV. köz. tü. oszt.	17/1. ü.	2	24	Debreczen	
12. lov. szd.	17. lov. szd.	3	114		
13. gy. e.	12. gy. e. t.+ek.	3	52	Nyíregyháza	
	12./I. zlj.	7	151		
	12/II. zlj.	4	198		
	12/III. zlj.	7	313		
24. gy. e.	54/III. zlj.	11	251	Munkács	
IV. köz. tü. oszt.	24/II. tü. o.	5	245		

11. sz. szállítmány összesen:

67 1968

Szállítmányszám: később közölve

Megalakulási hely: Vel. Fosznya

Megalakulási idő: ápr. 26-án

Ovrucsba érkezzen: ápr. 27-én 13.00-ra

Berak.: ápr. 28-én: 12.00-14.00-ig

Indul: ápr. 28-án 14.11-kor

12. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
24. gy. e.	23/I. zlj.	7	272	Losoncz	Varga Béla alezredes
IV. köz. tü. oszt.	21/II. tü. o.	9	113		
IV. mé. szd.	VII. mé. szd.	5	32	Miskolc	
IV. gpv. ü.	VII. gpv. tü. o.	4	86		
23. hír. zlj.	19. hír. szd.	4	137		
	20. hír. szd.	4	82		
	107. távi. épi. szd.	2	89		
23. tü. e.	19. tü. e.	26	496		
13. gy. e.	13. gy. e. t.	5	76		
	13/II. zlj.	10	358		
	14. ár. szd.	2	56		
23. ho. von.	19. élmo.	1	9		
	VII/2. süto.	3	121		

12. sz. szállítmány összesen:

82 1927

Szállítmányszám: később közölve

Megalakulási hely: Csvábi

Megalakulási idő: ápr. 27-én

Ovrucsba érkezzen: ápr. 28-án 08.00-ra

Berak.: ápr. 29-én: 06.00-08.00-ig

Indul: ápr. 29-én 08.50-kor

13. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
23. hu. szd.	19. hu. szd.	3	120	Rimaszombat	Rabács István ezredes
	20. hu. szd.	4	108		
13. gy. e.	14. lov. szak.	7	14	Rozsnyó	
	13/I. zlj.		285		
23. tü. e.	20. tü. e.	33	495	Gyöngyös	
13. gy. e.	14/III. zlj.	7	315		
	14. gy. e. t.+ek.	11	216	Eger	
	14/I. zlj.	2	178		
	14/II. zlj.	3	279		

13. sz. szállítmány összesen:

70 2010

Szállítmányszám: később közölve
Megalakulási hely: Vel. Fosznya
Megalakulási idő: ápr. 27-én

Ovrucsba érkezzen: ápr. 28-án 13.00-ra
Berak.: ápr. 29-én: 12.00–14.00-ig
Indul: ápr. 29-én 14.11-kor

14. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
3. gy. e.	22/III. zlj.	2	189	Léva	Polányi Lipót főhadnagy
23. ho. von.	128. ko. o.		28	Ipolyság	
24. gy. e.	23/II. zlj.	5	264	Balassagyarmat	
31. gy. e.	31/III. zlj.	10	254	Aszód	
IV. hdt. von.	102. süto.	3	115	Budapest	
24. gy. e.	53/III. zlj.	12	370	Salgótarján	
13. gy. e.	13/III. zlj.+ek.	8	261	Tornaalja	
24. gy. e.	21/III. zlj.	12	322	Szerencs	
23. ho. von.	25/1. ko. o.	2	31		
	23/2. ko. o.	1	37		
	23. ko. lgv. gp. szd.	5	20		
	23. von. pság.	5	21		
	VIII/4. ko. o.	1	99	Ungvár	

14. sz. szállítmány összesen:

60 2011

Megalakulási hely:
Megalakulási idő:

Ovrucsba érkezzen:

15. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
23. tü. e.	26/2. ü.	1	37	Kolozsvár	Nagy Géza alezredes
2/1. lov. á. ü.	2/1. lov. á. üteg	4	104	Nagyvárad	
VIII. kp. zlj.	VI., VIII., IX. kp. zlj.	23	651	Nagyszőlős	
24. gy. e.	54/II. zlj.	5	429		
23. ho. t.	23. pct. á. szd.	1	32	Huszt	
24. gy. e.	24. gy. e. t.+ek. 24/I. zlj.	27	688	Ungvár	

15. sz. szállítmány összesen:

61 1941

Megalakulási hely:

Ovrucsba érkezzen:

Megalakulási idő:

16. sz. szállítmány

Szállítmányba sorolnak		A szállítmány létszáma		Anyaországi kirakó állomás	Szállítmány pk.
mely jelenleg fennálló csapattestől	mily régi (alap) hadrend szerinti alakulat	ti.	legs.		
3. gy. e.	46/II. zlj.	6	168	Somorja	
24. gy. e.	51. ár. szd. 24. ár. szd.	1	50	Sátoraljaújhely	
23. ho. t.	23. ho. t.	22	82		
23. hu. szd.	22. hu. szd. 23. hu. szd.	1	107		
		4	117		
23. hír. szd.	23. hír. szd.	3	66		
3. gy. e.	21. gy. e. t.+ek.	8	119		
24. gy. e.	51. gy. e. t.+ek., 21/II. zlj. 21/I. zlj.	13	292	Kassa	
		6	171		
23. tü. e.	23. tü. e.	17	313		
		1	92		
23. ho. von.	23. et. o. 23. sen. száll. gk. o. 23. élmo.	4	52		
		1	23		
		7	106		

16. sz. szállítmány összesen:

94 1758

Megalakulási hely:

Ovrucsba érkezzen:

Megalakulási idő:

* HL 2. HDS 23. fasc. 714., 721. és 735. sz. NM. (IV. hdt.) alapján.

Mihály Szántó

THE OPERATIONS OF THE 4TH CORPS OF THE HUNGARIAN 2ND ARMY AFTER THE SOVIET OFFENSIVE IN JANUARY 1943

Summary

With the use of contemporary archival sources this article gives an accurate and detailed analysis of the Soviet breakthrough in January 1943 and treats the self-sacrificing fights of the 4th army corps with the aim to stop – or at least to decelerate – the advance of the enemy. During the retreat the army corps practically crumbled. The appendixes at the end of the article contain very important data in connection with the organization and arrangement of sending the remains of the army corps home.

Szántó Mihály

L'ACTIVITÉ DU IVe CORPS D'ARMÉE DE LA 2ÈME ARMÉE HONGROISE APRÈS L'ATTAQUE SOVIÉTIQUE DU JANVIER 1943

Résumé

L'essai, à la base des sources d'époque des archives, donne une image exacte et détaillée sur l'enfoncement soviétique du janvier 1943, puis sur les combats durs et obstinés du IVe corps d'armée de la 2ème armée hongroise, au cours desquels il tentait d'arrêter, ou au moins ralentir l'avance des attaquants, dans des luttes suivies des pertes importantes. Au cours de la retraite, le corps d'armée s'est pratiquement pulvérisé. L'appendice à la fin de l'essai est surtout informatif, il fait connaître, entre autres, l'organisation et le règlement du transport chez soi des restes des corps de troupes ayant participé aux combats. De nombreuses cartes nous aident à suivre les événements.

Mihály Szántó

DIE AKTIVITÄT DES IV. ARMEEKORPS DER ZWEITEN UNGARISCHEN
ARMEE NACH DEM SOWJETISCHEN ANGRIFF IM JANUAR 1943

Resümee

Aufgrund des zeitgenössischen Archivmaterials bietet vorliegender Aufsatz ein genaues und detailliertes Bild über den sowjetischen Durchbruch im Januar 1943 sowie über die darauffolgenden harten Kämpfe des IV. Armeekorps der 2. Ungarischen Armee, im Laufe deren die Ungarn bestrebt waren, den Vormarsch des Feindes selbst um den Preis von schweren Verlusten aufzuhalten oder wenigstens zu verlangsamen. Der Rückzug endete praktisch mit der Vernichtung der Truppen. Besonders informativ ist der Anhang des Aufsatzes, in dem u. a. die Organisation bzw. Durchführung der Heimbeförderung der Überreste der Truppen dargestellt werden. Zum besseren Verständnis der Ereignisse tragen zahlreiche Karten bei.

Михай Санто

ДЕЙСТВИЯ IV. КОРПУСА 2-Й ВЕНГЕРСКОЙ АРМИИ ПОСЛЕ НАСТУПЛЕНИЯ СОВЕТСКОЙ
АРМИИ В ЯНВАРЕ 1943 ГОДА

Резюме

Статья на основании архивных источников того времени дает точную и детальную картину о наступлении Советской Армии в январе 1943 года, а также об упорных и самоотверженных боях IV-го корпуса 2 венгерской Армии, в ходе которых венгры, неся огромные потери, в тяжелых боях старались задержать наступление и прорыв, или хотя бы задержать продвижение Советской Армии вперед. В ходе отступления корпус фактически был уничтожен. Особенно существенную информацию дает приложение, в котором в числе прочего в конце статьи публикуется рассказ об организации и проведении транспортировки на родину останков бойцов корпуса, участвовавших в боях. Многочисленные карты содействуют читателю проследить за ходом событий.